תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · מלחמת השם

מלחמת השם על יבמות

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלחמת השם על יבמות

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלחמת-השם-על-יבמות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ח. 4
דף ט. 5
דף ט: 6
דף יא: 6
דף יב. 7
דף טו: 10
דף יז: 11
דף יח: 12
דף יט: 13
דף כ: 15
דף כא: 17
דף כד: 21
דף כה. 23
דף כו. 24
דף כט. 26
דף כט: 27
דף ל: 28
דף לא. 30
דף לג: 31
דף לד: 32
דף לו. 34
דף לז: 36
דף לט. 37
דף מ. 38
דף מב: 39
דף מג. 41
דף מד: 44
דף מה. 45

דף ח.

כתוב בספר המאור מתני' שלשה אחין שנים מהם נשואין שתי אחיות וכו' עד ואנן נמי נקיטינן לחומרא:

אמר הכותב אלו דברי רש"י ז"ל ודברים נכונים הם לענין פירוש השמועה אבל מה שהוציא ממנו בעל המאור לפסק הלכה הוא והרב רבי אפרים ז"ל לחוש לדברי רב אשי כתריצתא דרבי ירמיה דנשואין הראשונים מפילין אינו כלום שאפילו לרי' ירמיה כת"ק דפירקין קמא קי"ל דאמר מיתה מפלת דסוגיין בכולהו תנאי ואמוראי הכי והך סוגיא דספק גירושין נמי כמאן דאמר מיתה מפלת אזלא וכן הא דתנן בפרק אלמנה לכ"ג נפל הבית עליו ועל בת אחיו ואינו ידוע אי זו מת ראשון צרתה חולצת ולא מתייבמת וא"ת נשואין הראשונים מפילין אף מחליצה פטורה כדאיתא בפרק ב"ש וכיון דהני תנאים סברי מיתה מפלת אפילו תימא תנא דארבעה אחים סבר נשואין הראשונים מפילין חדא מקמי תרתי סמינן בכל מקום ועוד דאי אמרת נשואין הראשונים מפילין המגרש את אשתו והחזירה ומת אסורה אלמא תנן מותרת ליבם וכ"ת התם משום שלפי נשואין הראשונים הותרה ונאסרה וחזרה והותרה הא אמרינן בפרק החולץ דכיון דבשעת נפילה לא חזיא לא מיקרי יבמה שהותרה ונאסרה שתחזור להיתירה הראשון כלומר שכשנאסרה נאסרה איסור גמור וכשהותרה דהיינו בשעת נשואין לא חזיא לגמרי שעכשיו אין אני קורא בה יבמה יבא עליה והא תלמוד היה נשוי נכרית ונשא אחות אשה ומתה אסורה לדברי האומר שנשואין הראשונים מפילין דלא מוקמינן מתני' דפ"ק בהכי כ"ש למאן דאמר לא אמרי' הותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזיר להיתירה הראשון שאם היה הלכה נשואין הראשונים מפילין המגרש את אשתו והחזירה אסורה ליבם והא דאתמר בפרק החולץ עד כאן לא אמרו רבנן התם דמנפילה ואילך לא אתסר הכי קאמר דטעמייהו דרבנן משום דס"ל מיתה מפלת אבל למ"ד נשואין הראשונים מפילין הא אתסר מקמי נפילה ורבא ורב אשי גופייהו נאדו מלאוקומי אפי' לר' אליעזר דיחידאה הוא בסברא דנשואין הראשונים מפילין ועוד דלא חזינא ליה לרב (אסי) [אשי] דמתרץ להו למתני' כתרצתא דרבי ירמיה והא דדייקי' בגמרא טעמא דגרש ואח"כ מת אבל מת ואח"כ גרש אסורה לפום טעמא דמתני' דייקינן דמתני' ודאי נשואין הראשונים מפילין קתני או משום דהכי ס"ל להאי תנא אי משום דזו וא"צ לומר זו קתני דקאמר תנא זו שאינה צרת ערוה בשעת מיתה מותרת ואצ"ל זו שאפי' בשעת נשואין הראשונים לא נעשו צרות ומש"ה דייקינן טעמא דגרש ואחר כך מת אצ"ל שמותרת אבל מת ואח"כ גרש אם אתה הולך אחר נשואין הראשונים אסורה ואין לה היתר אלא כשתמצא לומר מיתה

מפלת הילכך מתניתין דקתני אצ"ל זו שאינן צרות אפי' בנשואין הראשונים ליתא במת ואח"כ גרש וש"מ יש זיקה מיהו אע"ג דמתני' דוקא קתני גרש ואח"כ מת משום טעמא דפרשי' זו היה קשיא ליה לרבא דכיון דאפילו מת וכנס וגרש מותרת ברישא דבפ"ק אף ע"ג דקתני הכא אצ"ל זו לא מיתני ליה מיעוטא דזו היא אלא לאיסורא ממש ולהכי מוקי לה למעוטי מת בלא גרש וזה דרך נכון הילכך לא מדחיא תריצתא דרבא מדרב אשי וכ"ש מתניתין קמייתא דפ"ק דליכא דמפיק לה מהלכתא ואין כאן בית מיחוש:

דף ט.

ועוד כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות וכו' ולי נראה הפירוק הנכון כך וכו' א"נ היכא דחזו אינהו מכתבא נמי מפי כתבן הוא:

אמר הכותב זרוק חוטרא באוירא אעיקרא קאי שזה הפירוק יצא מכלל פירוקו של רבינו ז"ל וחוזר אליו שא"כ למה לא תקנו זמן בקדושין ולנחיה גביה עדים ולייתו כתבא לגבי דינא ונדון בו מפי כתבו שהרי אם תקנו זמן בקדושין מדעת שניהם הוא כותבו או מדעת מקדש והרי ניתן ליכתב הזמן כשם שניתן לכתוב השטר עצמו ואם יאמר גזרה גזרו בה שמא יעידו על פה מפי כתבם אינו כלום שאין לגזור על העדים שמא יעידו שקר שהרי אנו שואלין אותם אם מפיהם אם מפי כתבן וכי אין העדים עשויים לכתוב כן אף בשאר עדיות ומעידין והוא שזוכרין אלא צריך הוא לפי' רבינו הגדול ז"ל שכיון שאין הזמן הכתוב בשטר עושה מעשה שטר אלא ביוצא מתחת ידי עדים מפי כתבם הוא ואע"פ שודאי יצא מתחת ידם בשקדש בו את האשה ואחר כך הפקידתו אצלם אין זה דומה לשטר שביד שליש דכיון דברשות אחרים אינו משמש כלום אלא אהימנותא דעדים סמכי' וברשותן של עדים הוא צריך להיות מונח אינו אלא כשטר משמוש שכתבוהו עדים לדוכרון פתגמי דהוי באנפייהו וזהו פירוש לפירושו של רבינו ז"ל ולפיכך אמרו בגמרא היכי נעביד לנחיה גבי דידה או גבי דידיה מה הועילו חכמים בתקנתן מחקי ליה לנחיה גבי עדים אי דדכירי ליתו לסהדו מפיהם אלא להכי אמרי' דמהני להו זמן דזימנין דלא דכירי ואתו ומסהדי הא לאו עדות הוא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבן בין שמעידין הם מפי כתבן בין שהביאו כתבם לדון על פיו וכיוצא בזה שנו בתוספתא יפה כח שטר מכח עדים וכח עדים מכח שטר יפה כח עדים שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני תנשא אשתו מצאו כתוב בשטר מת פלוני נהרג פלוני לא תנשא אשתו אם אמרו מה שכתוב בשטר זה שמענו ושכחנו תנשא אשתו כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה והולך אפילו לאחר מאה שנה ופירשו בירושלמי לא תנשא אשתו מפני שהוא מפי

כתבן והתם נמי לא ניתן לכתוב שאם למסור לאשה אמרו לה מת בעלך והיא נשאת על פי עצמה ואין לזכרון עדות לעצמן אין ללמוד ממנו לפיכך לא נתנו חכמים כתיבה לדבר:

דף ט:

ועוד אמר רבא נתן גט למאמרו וכו' עד ופסק כלישנא קמא:
אמר הכותב נסחא משובשת נזדמנה לו לבעל המאור ז"ל אבל בכל שאר הנוסחאות שבהלכות כתוב איכא דאמרי והדבר ידוע שהלכה לדבריו כלישנא בתרא עד שהרב רבי אפרים השיב דהלכה כלישנא קמא מדפרק רבן גמליאל ולאו מילתא היא:

דף יא:

כתוב בספר המאור מה שכתב הרי"ף כרבי אבא דאמר קם דינא וכו' עד מכל זה הדעת מכרעת כרבי ירמיה דאמר הדר דינא:
אמר הכותב מצא בעל המאור מה שלא מצאו בעלי הגמרא שהם רצו להעמיד מחלוקת זו כתנאי ולא עמדה להם והוא העמידה כתנאי ולא עוד אלא אף בפלוגתא דאמוראי וכן לדבריו קשיא ההיא פלוגתא דרב ושמואל אמאי לא אוקמוה כי הני תנאי כאדמון ורבנן או כר' יוסי ורבנן ועוד שהרי לפי דמיונות שלו קשיא דשמואל אדשמואל דאמר שמואל הלכה כר' יוסי אלמא הדר דינא והתם אמר שמואל מקמצין אלמא קם דינא כדאתמר בגמרא וא"ת שמואל מוקי לה לר' יוסי כשעמד ניקף או שגדר מקיף הכל בבת אחת אבל עמד מקיף אחר זמן וגדר את הרביעית קם דינא א"כ אף ראייתו של בעה"מ ז"ל נדחית לגמרי שהרי לא נפסקה הלכה כההוא לישנא דס"ל לרבי יוסי הדר דינא ומן הנראה שם מדבריו שהוא מביא ראיה דל"ש עמד מקיף וגדר כולן כאחת ול"ש זמנו לדין בין גדר השלש ובין גדר הרביעית בכולן מגלגלין עליו את הכל משום דקי"ל הכא כרבי ירמיה דאמר הדר דינא תלאן זו בזו ונמצאת לדבריו כל אחת למדה מחברתה ומלמדת לו עליה וכן מ"ש מפרק בית כור מה זו ראיה דהא אי נמי הוה איכא לדמויה להההיא הא אתמר עלה בגמרא טעמא משום דלאו אדעתא דבי תלתא נחית וכל חד וחד יכול למימר אנא מהאי ארעא בכורא ניחא לי וארעא דכורא פלגי בפלגא כורא לא ניחא לי מינה אלא פלגא כורא בדוכתא אחריתי עדיף לי הילכך בטלה מחלוקת אבל הכא מעיקרא אדעתא דספקא פלוג וספיקא הוא ואע"ג דאתי השתא ממ"נ אלא אי דמיא להא דמיא טפי דאמר ר"נ אם הגדילו אינן יכולין למחות שא"כ מה כח ב"ד יפה אף כאן אם חלוקה זו בטלה מה כח ב"ד יפה אבל חוכך אני בזה בראייתו של רבינו הגדול ז"ל דלא חזינא בגמרא

דקם ליה אוקמתא דרבי אבא דאמר קם דינא כרבנן דהא שנינן ובדוכתי טובא סמכי' אשינויי בכי האי גוונא ודברי ה"ר אפרים ז"ל תלמידו נמי שפוסק הלכה כר' ירמיה אין להם על מה שיסמכו שאמר כיון דאודי אבוהון דהאי ספק בריה הוא היינו מתני' דתנן בפרק יש נוחלין האומר זה בני נאמן ואמרי' למאי הלכתא ואמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו ולטמא לו ולפטור את אשתו מן היבום זה טעות דהכא איהו גופיה לא ידע והיכי מודי תדע דהא ודאי לא פטר כלום מן יבום וכן נמי לא שקיל אלא בממ"נ ובשנכסי יבם מרובים ואפילו באומר זה בני ודאי והלה אומר איני בנו אלא בנו של פלוני אני לא ירית כלום בנכסיו אבל שקול הדבר מכריע לדעת רבינו ז"ל דלא יהא אלא ספק כיון דיבם תפס ע"פ ב"ד ונכסים ברשותו הוי ליה בני יבם ודאי וספק ספק ועליו להביא ראיה אי מהני ליה ממ"נ דדידיה אי לא ועוד דרבי אבא עדיפא משום דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא כדאמרי' בסנהדרין ובשבועות רבותינו של ארץ ישראל ר' אבא וזה הטעם מדברי ה"ר אברהם בר' דוד ז"ל:

דף יב.

ועוד מתני' שומרת יבם שנפלו לה נכסים וכו' דפליגי עליה אביי ורבא וכו' דאלמא לא פליגי בהא ב"ש וב"ה:

אמר הכותב מכל מה שנתפרש בשמועה הזו בהרבה פנים ובהרבה סברות לראשונים לא נתחוורו אצלנו אלא מה שבעה"מ דוחה דודאי כולה שמעתתא דב"ש קשיא ודב"ש מתרצינן דאילו לב"ה סיפא כרישא נכסי מלוג בחזקתה ובחזקת הבאין מכחה הן מוכרת ונותנת קיים דמפשט פשיטא להו שאין זיקה עושה נשואין כלל אלא דמספקא להו אם נתנה כתובה לגבות ממש מחיים וזהו ספקן בצאן ברזל ובכתובתה ומעמידין הכל על חזקתו הראשונה והיינו דאתמר בריש שמעתא מ"ש רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי לא קשיא להו אלא פלוגתא דהא דינא שפיר אתי לב"ה ואהכי רהטא שמעתין אבל דב"ש מתרצו כלהו אמוראי ולדידהו אמר רבא כיון דזיקה עושה להם ספק נשואין כל שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל בחזקתו הן ועליה להביא ראיה דידו עדיפא מידה וזו שאמרו בגמרא בפרק הכותב נפקא מינה לשומרת יבם לאו לעיקר דינא אלא לתרוצה למתניתין דמאן דעביד זיקה ספק נכסים בחזקת יבם הם משום דעדיפא ידו מידה זה המחוור בעיני בשמועה הזו ושוב נתחזקה בידינו הדעת הזו מפני שמצאתי תשובה לרבינו האיי גאון ז"ל מוקמינן לה משום הדין קושיא מ"ש רישא דלא פליגי ב"ש ומ"ש סיפא דפליגי ב"ש לשנויי ארבעה אוקמתא וכולהו אליבא דב"ש בלחוד לשנויי מ"ט פליגי בסיפא ולא

פליגי ברישא וכולה שמעתא ועוד אמר הגאון מ"מ הני פירוקי ואוקמתא כולה לב"ש מ"ש ברישא ל"פ ובסיפא פליגי אבל לבית הלל כל היכא דהיא כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב והכין קא עבידנא וביה נהיגנא ודזוטר מן הכין לא ידעיננא אלו דברי הגאון ודבריו ברורים הם ונתלין באילן גדול ושמא הוא דעת רבינו ז"ל לפיכך השמיט הכל וכתב סתם המשניות ואין דעתו לפסוק כאביי כלל וכן מצינו לגדולי תלמידיו בחבוריהם אלא שמצינו לו לשון סתום בפרק הכותב רבא אמר נשואה ידו עדיפא מידה נפקא מינה לשומרת יבם ופירש בה שכל נכסים שנפלו לה בחיי בעלה לא נתרוקנה בהם הרשות לעצמה הא למדנו שדעתו מכרעת כרבא ופסקה בהלכותיו ואפשר מזה הלשון שהוא מפרש שמועה זו בפי' הזה כך רישא דנפלו לה כשהיא שומרת יבם ואינה אלא ספק ארוסה סיפא דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וקסבר ידו כידה פי' וקסבר אביי דאוקמה למתני' הכי ידו של בעל כידה ורשות שניהם השוו חכמים בנכסים בין מחיים בין לאחר מיתה הלכך כשם שאם מתה אשה נתרוקנה הרשות לבעל לעולם כך אם מת הוא נתרוקנה הרשות לעצמה ואפילו במקום יבם ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב כדברי ב"ה ובית שמאי סברי מחיים ודאי ידו כידה וזכות שניהם שוה בהם ונפקא מיניה לכותב לאשתו נשואה דין ודברים אין לי בנכסיך שלא אמר כלום ומיהו לגבי יבם מספקא להו אי ידו כידה או עדיפא מידה לענין זה שיורש אותם לאחיו הלכך יחלוקו וכ"כ במקצת נוסחאות וקסבר אביי [וכו'] רבא אמר אי דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל דכ"ע ידו עדיפא מידה כלומר ודאי יד שניהם השוו חכמים בנכסים לענין דין ודברים ועוד יפה כחו של בעל בדבר זה שאם מתה היא פקעה ידה ונכסיה לבעלה ואם מת הוא לא פקעה ידו אלא אע"פ שאין יורשיו יורשין אותה אם היתה שומרת יבם לא נתרוקנה הרשות לעצמה אלא יבם נוטל את כולה מחמת אחיו ועל שמו הוא קם לייבום ולנחלה בין בנכסי עצמו בין בנכסי אשתו שאף נכסיה כשלו הם הנה ידו עדיפא מידה וכן רבינו שלמה עצמו הודה בפרק הכותב דלרבא דאמר ידו עדיפא מידה כל שנפלו לה כשהיא תחתיו ומתה הרי יבם כבעל ואין ליורש בהם כלום ואפילו לב"ה אמרה ואם דעת הרי"ף ז"ל כן מה שכתב משנתינו סתם מפני ששנינו שומרת יבם שנפלו לה נכסים וסתמא כשנפלו כשהיא שומרת יבם משמע וסמך לו בדין על מה שפי' בדברי רבא הילכך מחוורתא דפסקא להך סברא כל היכא שנפלו לה כשהיא שומרת יבם בין שעשה בה מאמר בין שלא עשה בה מאמר אין לו פירות בחייה ומוכרת לכתחלה וקיים ואם מתה אינו יורשה שלא מצינו מאמר לב"ה קונה כלל אלא לדחות צרה לחברתה ולא כדברי בעה"מ ז"ל זהו דין נכסי מלוג ונכסים שהן צאן

ברזל בחזקתן כלומר בחזקת יורשי הבעל וכתובה שהיא מנה מאתים ותוספת בחזקת יורשי הבעל וכבר בפרק מי שמת פירשתיה בספר הזה נפלו לה נכסים כשהיא תחתיו דבעל לפי זו הסברא שכתבנו ידו עדיפא מידה וקמו להו כלהו בחזקת יורשי הבעל בין בגופה של קרקע בין בפירות הלכך בצאן ברזל לוקט ואוכל דמלוג כיון שאפילו אחיו מכחה הוא אוכל זה אינו אוכלן דלא תקנו חכמים ליבם פירות ואף הוא אינו פודה אלא הרי פירות כגוף הנכסים לא תמכור ואם מכרה בטל ואם מתה יורשה וכשיכניס יאכל בפירות ואע"פ שהפירות הללו לא זכה בהם הבעל וכמי שנפלו עכשיו כשהיא שומרת יבם הוא כיון שזכה בגופה של קרקע זכה בפירות שהרי שדה שיש לו בה זכות עשתה פירות ולא כדברי בעל המאור ז"ל שאמר נעשו הפירות כמו שנפלו כשהיא שומרת יבם ואין ליבם זכות בהם שהרי הקשינו בגמרא לאביי אדמפלגי בגופה ולאחר מיתה לפלגו בחייה ולפירות וליתני הכי נפלו לה כשהיא תחת בעלה ב"ש אומרים יחלוקו בפירות וב"ה אומרים בחזקת אשה ואסיקנא בה ותו לא מידי וא"ת כמי שנפלו לה כשהיא שומרת יבם הוא והלא לדברי הכל אין לו בהם שום זכות בעולם אלא היא מוכרת ונותנת וקיים ומיהו ממאי דגרסי נוסחי דוקאני במסכת כתובות אין היבמין חייבין לפדותה וגרסא דתוספתא נמי הכי מההיא שמעי' דלא אכיל להו יבם לפירי כדקא מפרש התם רבינו הגדול ז"ל דכל דלא מחייב בפרקונה לא תקינו ליה רבנן פירי אלא הא דאקשינן הכא לפלגו בחייה ולפירות ה"ק ליפלוג ולתני בדידיה דומיא דרישא נפלו לה נכסים כשהיא תחתיו דבעל ב"ש אומרים יחלוקו מחצה שלה מוכרת ונותנת לכתחלה וקיים מחצה שלו לא תמכור כלומר אלא ילקח בפירות קרקע והוא אוכל פירות לכשיכנוס ואם מתה ירשנה כדפרישית וב"ה אומרים הכל בחזקת אשה הלכך לרבא אליבא דב"ה נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אין היבם אוכל פירות ולא היא רשאה למכור דהא ידו כידה [וכיד] הבעל ובעל אע"ג דלא פריק כגון דאתנו אהדדי אינה מוכרת ונותנת דלא גרעי לדידיה פירי מקרנא דנפלו לה אלא ילקח בהם קרקע והוא יורש ואף כאן ילקח בפירות אלו קרקע ולכשיכנוס יאכל פירות ואם מתה ירשנה מדאיתא לתקנת אושא א"כ מכרה הבעל מוציא מיד הלקוחות ומסתברא דכל הני מילי בדנפלה מן הנשואין אבל נפלה מן האירוסין דכ"ע אית להו דעולא דאמר ספק ארוסה היא תדע דהא רב' דפליג עליה אמר הא והא דנפלה כשהיא נשואה ולא אמר הא והא ל"ש נשואה ול"ש ארוסה וכולה שמעתא עלה קיימא הלכך כל שנפלה מן האירוסין מוכרת ונותנת וקיים ואם מתה אינו יורשה וכן בדין דמניין לו ליורש שלא היה לו למורישו וזה זכות של אחיו בה הקנו לו מן השמים ודעתנו פשוטה למעלה בתחלת הדברים והוא הנכון ומה שכתב

דהך אוקמתא דאוקימנא הכא בכתובה לא פליגי לאו אוקמתא דסמכא היא דלבתר דשני ליה רבא ואמר קסברי ב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי הא ודאי בכתובה נמי פליג ומן הדין טעמא קברין לה לשומרת יבם שמתה יורשי הבעל[1]לב"ה ולב"ש קוברין אותה אלו ואלו שחלוקין בכתובה זהו מה שא"א שאם תאמר לפי המסקנא כשמתה יורשי האב חולקין בכתובה ובנכסי צאן ברזל נמצאו כתובה ונכסי צאן ברזל קנויים לה יותר מנכסי מלוג שאילו נכסי מלוג נפלו לה כשהיא תחתיו דבעל יורשי הבעל יורשין הכל בין לדברי ב"ש בין לדברי ב"ה כדרבא והללו שהיו ברשות הבעל ושל בעלה יורשי האב חולקין עם יורשיו לב"ש. ועוד אם לאחר מיתה חולקין עמהם מחיים דידה נמי מגבי חצי כתובתה ונכסי צאן ברזל ותאכל פירות שלא יפה כחה בקבר יותר מבית אביה ולרבה דאמר כי אית' לדידיה הויא איהו ודאי ואינהו ספק תגבה כל כתובתה לדברי ב"ש ונכסי צאן ברזל שלה ותאכל פירות ולא שנינו ברישא דמתני' אלא שנפלו לה נכסים אבל בכתובה ובנכסי צאן ברזל שתטול אותה מיבם ותהא מוכרת ונותנת וקיים ודאי לא והתם בכתובות נמי הכי משמע שהרי נחלקו אם היבם יכול למכור אלמא פשיטא להו לכ"ע דלא גביא היא דידה אלא ודאי בכתובה ובנכסי צ"ב לא נחלקו ומודים ב"ש וב"ה שלא נתנו כתובה לגבות ממש מחיים שאשה זו הקנו לו מן השמים וכתובתה עמה אלא מיהו כי ירית מינה דידה קא ירית ולפיכך קוברה ואינו יכול לומר אח אני יורש את אשתו אין אני קובר תדע מדאמרי' בכתובה ל"פ ולא אמרי' דילמא בכתובה לא פליגי כדאיתמר באידך דילמא כתובה שאני ומשום חינא ולכך הסוגיא שבכתובות מתפרשת וכך ראיתי בפר"ח שם בפרק האשה שנפלו לה שכתב ורב אשי דהוא בתרא מוקי לה למתני' התם ביבמות מתה מה יעשה בכתובתה ושבקה ודאיק לה רב אשי מדקתני וכו' וכיון שפירושא תמן לפיכך לא הוצרכו לשאת ולתת בה הנה אלו דברי ר"ח ז"ל ואינן צריך לפנים:

דף טו:

ועוד מעשה בברוריא הגיורת וכו' ה"ג לפניה אין לאחריה לא וכו' והרב אלפסי ז"ל כתב בפניה אין שלא בפניה לא ואין הלשון הזה נכון:

אמר הכותב אבל הלשון הזה כך פירושו דס"ד אם טבל לשם בן חורין בפניה קנה עצמו בן חורין שהיא עצמה הפקיעה שעבוד שלה דאי לאו דשחרריה לא הויה שתק ליה וגדולה מזו אמרו הניח לו תפילין יצא לחירות אבל שלא בפניה לא דלא יכיל הוא מנפשיה

[1]צ"ל יורשי הבעל לב"ש ולב"ה קוברין אותה אלו ואלו כו'. וכ"ה במאור

לאפקועי לשעבודיה בטבילה ופריק לעולם בטבילה הוא דמפקע ליה לשעבודיה והא דקתני בפניה משום דבפניה בין בסתם בין במפרש שלא בפניה במפרש אין בסתם לא לפי שזה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש כלומר בפני רבו היה לו לפרש שהוא מטבילו לשם עבדות אבל הוא בשתיקה הוא רוצה לצאת מתחת ידו שלא בפניה הוא היה לו לפרש שלשם בן חורין טבל וגרסתו של רבינו שלמה ז"ל גם היא נכונה אבל אין משיבין מגרסא על אחרת אלא בנאמנות הספרים ורבינו חננאל ז"ל נמי גריס כגרסת ההלכות ואחר שכתבתי זה מצאתי במכילתא כגירסא של רש"י וכך שנויה שם רבי נתן אומר שאין ת"ל המול לו אלא להביא את העבד שטבל לפני רבו ויצא לבן חורין מעשה בברוריא הגיורת שטבלו מקצת שפחותיה לפניה ומקצתן לאחריה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו את שטבלו לפניה בנות חורין ולאחריה משועבדות וזו שפירש רבינו ז"ל וצריך לתקפו במים כדי שתעלה לו טבילה לפי הנראה כך אמר צריך הרב לתקפו לעבד במים כדי שתעלה טבילה מכחו ויהיה כמטבילו הוא ולא יהא כטובל לדעת עצמו שיטעון ויאמר לשום בן חורין טבלתי וכי רבינו כך הוא בעינינו שיפרש צריך לתקפו במים משום הכשר טבילה לזו הוצרכנו ללמד שצריכה טבילת העבד להיות כשאר הטבילות שמא עלה על דעת שאינו צריך לטבול כל גופו ועוד למה הרב תוקפו ואדרבה לענין טבילה אנן איפכא תנן האומר כבוש ידיך עלי במקוה ה"ז מגונה רבי יהודה אומר כובש ידיו עליו עד שתצא נפשו אלא דברי רבינו קצרות וארוכות הם:

דף יז:

כתוב בספר המאור כיון דרב אשי ורבינא אוקמוה לפלוגתא דרבי ורבנן בשיש תנאי בחליצה וכו' ש"מ שהלכה כדברי רבי וכו' והרי"ף כתב בהלכות הלכה כדברי חכמים ולא נראה לנו דבריו:

אמר הכותב אבל אלו מן הדברים המתמיהין שאמר דכולהו טעמי דאתמרו בגמרא לא סמכינן עלייהו ואי אטעמיה דאתמור בגמרא לא סמכי' אטעמא דמאן קא סמכי' ותו דקאמר הלכתא כרבנן ואנן לכולהו טעמי חזינן דהלכתא כרבי אי לרבא הא אמרינן רבי סבר יש זיקה ורבנן סברי אין זיקה וקי"ל יש זיקה אי לרב אשי ורבינא הא קי"ל אין תנאי בחליצה ואפי' בכפול אלא כך אמר רבינו ז"ל משום דקי"ל בעלמא הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ובהא אי מוקמינן לה כהני טעמי דאתמרו בגמרא אפילו מחביריו דחינן דכל הני טעמי כי היכי דלא לפסוק הלכה כיחידאה דהני טעמא לאו דסמכא נינהו דהא אוקמתא דרבינא דהוא בתרא והוא מסקנא דהך שמעתא אמר דכ"ע

יש תנאי בחליצה וקי"ל דלית הלכתא הכי וכולהו אוקמתא דשמעתא לא דייקן לאוקמה סברא דרבנן כהלכתא וסברא דרבי דלא כהלכתא הלכך לא סמכי' אהנך טעמי דהני רבנן אוקמתא בעלמא הוא דמוקמי לה ומעיקרא טעמא דרבי הוא דקשיא ולא טעמא דרבנן כדאמרינן מ"ט דרבי ועלה אתמר כולהו טעמי לתרוצי לדרבי ובתראי מוספי אקמאי והבו דלא לוסיף אדרבי הוא דקאמרי דאביי אוקמה במאמר יבמין ורבא אמר ליה אי דאמר ליה הכי איכא למימר דכ"ע לא פליגי דמהני ואתא רב שרביה וגרעה טפי ואמר אי דאמר ליה בזיקת יבמין דכ"ע לא פליגי דמהני והכי איתא בנוסחי דייקאי והגאונים ורב אשי גרעה נמי לדרבי ואמר דכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרת ואפילו לשום יבמות עצמה מהני ורבינא נמי אתא וגרעה טפי ואמר דכ"ע יש תנאי בחליצה ואי לא מקיים ליה לא פקעה זיקה ומאמר תפיס בה וכיון דהכי הוא סוגיא אנן השתא דלא אפשר לן למסמך אאוקמתא דמסקנא לא סמכינן אכולהו טעמי אלא אטעמא קמא דרב יוסף דפריש טעמא דרבי משום דנעשה כעודר וכו' ואי נמי כי הני טעמי בדרבי אבל לרבנן בין שקדשה לשום אישות בין שקדשה לשום יבמות צריכה ממנו גט ואפילו פריש התקדשי לי במאמר או בזיקה ואע"ג דקי"ל יש זיקה ואתאי חליצה ופקעתא אפילו הכי מהני דמעיקרא אילו אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין לאו משום דיש זיקה מהני אלא מהני למ"ד יש זיקה כדמהני למאן דאמר אין זיקה הלכך אפילו בתר חליצה מהני ואפילו לשם יבמות של עצמה דמאמר תקינו רבנן ביבמה בין לבתר חליצה בין מקמי חליצה גזרינן משום קידושין והיינו טעמייהו דרבנן והלכתא כוותייהו:

דף יח:

כתוב בספר המאור אמר רבה הכל היו בכלל אחרי אשר הוטמאה וכו' עד דאפי' באונס מיפסלא כמעשה דתינוקת:

אמר הכותב וכיון שבשאר חייבי כריתות אפילו באונס נפסלה לכהונה דברי כל אדם ומה נשתנית זו משום דאיכא למימר מתוך שהותרה לבעלה הותרה לכהונה א"כ מנא לך כלל דרבה אית ליה האי מגו ופליגא דרב עמרם דלמא לעולם לית ליה האי מגו אלא אע"פ שמותרת לבעלה פסולה לכהונה מן השם ששאר חייבי כריתות פוסלין לכהונה אפילו באונס ומה לי אמר רבה בדבר זה ואי משום שאמר אשת כהן שנאנסה ולא אמר אף אשת ישראל והא קאמר לוקה עליה משום טומאה דהיינו אחרי אשר הוטמאה שלא תאמר בעשה הוא ולא היה יכול לומר כן אלא באשתו וקא משמע נמי שאף באשת כהן עצמו אינו לוקה משום זונה ועוד אפילו תימא דמצי רבה למימר אשת ישראל ולא אמרינן

אכתי לא שמעינן דפליג עליה דרב עמרם אלא הא רב עמרם כבר אמרה ואיהו מלתא חדתא אתא לאשמעינן ומר אמר חדא ומר אמר חדא ואי נמי לרב עמרם פשיטא ליה ולרבה לא פשיטא ליה לא מדחא דחי לה ולא מימר אמרה וכל זה לא ניתן לכתוב אבל מפני שמדברי בעל המאור ז"ל נראה שלא עלה לו פירוש השמועה כהוגן אנו צריכין לפרש דללשנא קמא דרבה כל חייבי כריתות שנאנסו בכולן כהן לוקה עליהן משום זונה וה"ה לאשת ישראל שנאנסה לרב עמרם דלית ליה מגו שכהן לוקה עלה משום זונה וללישנא בתרא דרבה כל באונס לא קרינן ביה זונה הלכך בכולן אין לוקין עליהן מן השמות הללו אלא פסולים לכהונה משום ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וכו' מי שיש לו אלמנות וגרושין בה יצאו אלו שאין לו אלמנות וגרושין בה ולכהונה ק"ו מתרומה כדאמרינן לקמן בפרק אלמנה וכך פרש"י ז"ל ומסתברא נמי דרב עמרם אהאי לישנא בתרא דרבא ס"ל ולפיכך הוצרך לומר שאפי' נאנסה ברשות בעלה דרחמנא אפקה משום טומאה ונמצא שאין עליה לא שם טומאה ולא שם זונה אפילו הכי אסורה לכהונה דלא אמרינן מתוך אבל לפי הלשון ראשון פשיטא דכל באונס נמי זונה היא ולא הותר מכלל אותו השם אצל הבעל כדי שנאמר מתוך שהרי זונה לישראל משרא שריא ליה ובהלכות איתנהו לדרב ששת ורבה אלמא לא פליגן:

דף יט:

ועוד א"ר מתנא הלכה כר"י וכו' עד ולא פי' למאי נ"מ:
אמר הכותב בכאן לא בא רבינו אלא לפרש האמת ולתרץ השמועות שאילו היה דברי רבי יהושע מן התורה על חנם נחלקו בית שמאי ובית הלל בולדות ועל חנם חלקו ר"י וריש לקיש בגר ורב הונא ורבי יוחנן בהיו לו בנים ומתו ואביי ורבא בבני בנים אלא דאורייתא כבית הלל וכד אמירו על מימרא דאמוראי דרבנן זורע לעולם כל מה שאפשר לו לזרוע נפקא מיניה למידע קושטא דמלתא ומיהו לענין דינא נמי נפקא מינה דאי דאורייתא היה מכין אותו כענין שאמרו במי שאומרין עשה לולב ואינו עושה סוכה ואינו עושה שהיו מכין אותו עד שתצא נפשו והיו משמתין ומחרימין ועושין הרדפה אבל משום מצוה דרבנן דלאו תקנתא היא אלא כעין יישוב דרך ארץ אין מחמירין עליו כ"כ. ונפקא מינה לדינא דגמרא לזו שאמרו והרובא שנשא עקרה וזקנה ואין לו אשה ובנים מעיקרא לא שותות ולא נוטלות כתובה יש לו אשה ובנים או שותות או לא נוטלות כתובה וכן מה שהפריש בעל המאור ז"ל בין דאורייתא לרבנן בנשא אשה ושהה עמה עשר שנים שאין מחייבין אותו לגרש בכך כל זה מהלכות רבינו ז"ל יוצא שהרי כתב הא דתניא לשלישי

לא תנשא אלא למי שיש לו בנים ואם נשאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה ואם תאמר לרבי יהושע אף למי שיש לו בנים לכתחלה לא תנשא כיון שיש לו בנים משום לערב אל תנח ידך לא חששו לאוסרה עליו מספק וכן הגאונים ז"ל כתבוה לברייתא זו בחבוריהם אלמא כדברי רבי יהושע אתיא והפרש אחר שהפריש ביניהם לענין אבילות במי שמתה אשתו כבר כתבו רבינו ז"ל בהלכות מסכת משקין והאריך לבאר הדבר ולענין מה שכתב משנתנו דלא יבטל אדם מפריה ורביה וכו' וכתב עלה מימרא דרב נחמן אמר שמואל כל אחת ואחת לתלמודו הוא בא משנתינו לפרש בו דין תורה בפריה ורביה ודרבי יהושע מצוה מדבריהם אלא שבגמרא דקו דמתניתין דלא כרבי יהושע מדקתני לא יבטל מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים דמשמע הא יש לו בנים יבטל ואילו כתב רבינו ז"ל מתני' דלא כר' יהושע לא הועיל בו כלום דמכל מקום תרוייהו איתנהו כמו שפירש ולעולם הוא מוכר ספר תורה ואפילו יש לו כמה בנים משום לשבת יצרה והא קא עביד שבת וכן כתבו רב אחא משבחא ובעלי הלכות ז"ל אלא שלא הוזכר זה בגמרא ולא היה רבינו ז"ל חייב לכתבו ומיהו כיון דמצוה דרבנן היא כמנהג דרך ארץ מדקא נסיב לה תלמודא בבקר זרע את זרעך ולא הזכירו בזה איסור אלא ישא אשה מצוה דלכתחלה הוא אין כופין ולא קורין עבריינא למי שאינו רוצה לעסוק בה אבל מאשה לא יבטל לעולם שאסור הוא לעמוד בלא אשה והכתוב אומר לא טוב היות האדם לבדו והיינו דשמואל ואיהו ורב מתנא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ואפילו תימא דאין מצוה זו גדולה מזו אלא תרוייהו דרבנן ולכתחלה אפילו הכי ליכא למיפשט דשמואל פליג אדרב מתנא אלא דשמואל לא נחית לפסקא דרב מתנא ומשום הכי אמר אע"פ שיש לו כמה בנים ואינו בא לרבות בנים אסור לו לעמוד בלא אשה נפקא מינה לרבי יהושע שאפילו היה עקור או שאינו יורה כחץ אסור לו לעמוד בלא אשה דאלו היה שמואל פליג אדרב מתנא אדרבה ליתא לברייתא ולדרב מתנא מקמי מתני' ורב נחמן אמר שמואל שאין דבריו של אחד במקום שנים ועוד דסתם מתני' עדיפא מדר' יהושע ואי נמי פלגן אהדדי מדאמר שמואל אע"פ שיש לו לאדם כמה בנים דאלמא מכיון שיש לו בנים פטור הוא מלזרוע ואין להקשות על רבינו ז"ל למה כתבה שהוא לא בא ללמד על מצות בנים כתבה שכבר פירש אלא לומר שאסור לו לאדם לעמוד בלא אשה אע"פ שאינו חייב כלל בפריה ורביה ולעולם מוכר הוא ספר תורה אפילו לישא אשה דלאו בת בנים ואע"ג דליכא שבת וההיא דאמרינן לעיל נפקא מינה למכור ספר תורה אליבא דמתני' אתמר דלית ליה דר' יהושע ולא שרי למכור ספר תורה בין אשה בת בנים לשאינה בת בנים ולפיכך השמיטה רבינו ז"ל:

דף כ:

ועוד הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה וכו' עד שמא לא זכה ליבנות ממנה:
אמר הכותב הקשה אדם קשה כברזל ומנו הרב רבי אברהם אב ב"ד ז"ל ואעפ"כ אדון בה כדי להכריעו לרבינו הגדול ז"ל לכף זכות וכך פרושה הוא אמר מינה דקים לי בגוה ודאי דלאו בת אולודי היא שמתקשה בשעת תשמיש ופולטת שכבת זרע שאין לה בית ולד וכיוצא באלו והיא אמרה מיניה הוא דאינו יורה כחץ וא"ר אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת מ"ט היא קים לה ביורה כחץ והוא לא קים ליה הלכך ברי דידה עדיף ומאחר שנאמנת בכך אין לחוש לטענתו של בעל שהוא אומר שאינה ראויה לבנים שאפילו כדבריו אם בא להוציאה צריך הוא ליתן כתובה מאחר שאף הוא אינו יורה כחץ אבל אם תרוייהו קים להו במילתא כיון ששהתה עמו עשר שנים והרי מ"מ יוצאה היא מביתו לא היתה נאמנת ואע"פ שאמרו חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ה"מ לטעון עליו טענה של שקר כדי להוציאה וליתן לה כתובה כגון גרשתני אבל זה שמוציאין אותה בעל כרחה והיא טוענת שלא להוציאה אין טענתה לכתובה אלא כאשה שאמרה לבעלה מנה לי בידך שאין בזה חזקה להאמינה ופירש רבינו ז"ל שאין כל הדברים אמורים אלא לאחר עשר אבל בתוך עשר אם באה היא בטענה זו להוציאה והוא אינו רוצה לאו כל הימנה חיישינן שמא עיניה נתנה באחר שהרי אין כאן חזקת אינה מעיזה דהא לא ידע בה ומשום הכי משקרא כדמפורש בדוכתא ואין צריך לומר שאם היה בתוך עשר והוא בא להוציאה בטענה זו דאמר אינה ראויה לילד שאינו נאמן בין דקא טענה איהי מלתא דלא קים ליה בה בין דקא טענה בדקים ליה שא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן במנה מאתים אבל לאחר עשר ודאי כיון שהיא יוצאה נאמן הוא בכך להפסידה כתובתה שהורע כחה שלא ילדה וקרובים דבריו מלתלות בעונשו של בעל וכן נראה מדברי רבינו שלמה ז"ל שהוא מפרש שהוא טוען עלה מינה ודאי כדי שלא יתן כתובה ולשון הגמרא מוכרח שאלמלא כן היה ראוי לומר היא אמרה מיניה והוא אמר לא מינאי כלומר שאין לי מום בעצמי אלא שלא זכתה ליבנות ממני אבל יש לשונות אחרים מהם שהעמידום בבעל שלישי שבא להוציאה מיד והיא טוענת עליו שראויה לו שאף מאחרת לא יוליד ומהם מי שפירשה על דעת הכת מן החכמים שהם מפסידים כתובתה בסוף עשר לבעל שני ודברים עמוקים הם ודברי רבינו ז"ל עולים כפי הדעת הזו אבל מפני שראינו לגאונים הראשונים שאין מפסדת כתובתה אלא מבעלה השלישי וכן מצינו בירושלמי תפסנו בדבריו הדרך שכתבנו ונכון הוא ומה שפירש בעל המאור שלא בא רב אמי בזו ללמד בבאין לדון על עסקי כתובתה אלא בבאין לשאול בבית דין אם מותר

לשהות עמה וקמשמע לן רבי אמי היא נאמנת ומורין לה ההיתר אין הסוגיא מתקיימת בכך חדא מדקאמר היא נאמנת משמע שלענין ממון חלקו שאם להתירה וברצון הבעל הל"ל לה שומעין ועוד מדקאמר עלה איזול ואינסיב אתתא ואבדוק נפשאי ואמר רב אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה שמע מינה בראשונה יוציא ויתן כתובה וכן מה שפירש לשון אחר בבאין על עסקי גרושין וכתובה כגון מי שקיים מצות פריה ורביה ומתה אשתו ונשא אחרת ושהה עמה עשר שנים ובא מחמת טענה גם זה אינו נכון לדעתי שאפילו כדברי הבעל שהוא יורה כחץ יש לה כתובה שמא לא זכה ליבנות ממנה ואע"פ שזכה כבר ליבנות מחברתה מאי טעמא איהו דמיפקד מדר' יהושע מיענש שלא ירבה זרעו איהי דלא מפקדא לא מיענשא ואפילו לא מיפקד כלל טפי מיענש מינה משום דתפארת אדם בנים ובני בנים הרבה ואין לנשים בהם שבח של כלום אלא משום חוטרא לידה ועוד אם כדברי בעל המאור ז"ל מי שקיים מצות פריה ורביה ונשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יכול הוא להוציאה בלא כתובה משום שהוא אומר לה לדעת בנים נשאתיך והרי לא זכית ליבנות ואת דבעית חוטרא מיענשת אנא דאית לי חוטראי לא מיענשא ואם תאמר כיון שהיא אינה תובעת גירושין ואינה רוצה חוטרא לידה לא מענשא וכי בתביעה הדבר תלוי והלא בידוע שהיא צריכה לחוטרא ועונש הוא לה דכיון דמינה אע"פ שהיא רוצה לסבול עונשה לא כל הימנה למה זה דומה למי שיש לו בנים ונשא את האילונית שאין לה כתובה הרי שהדברים רחוקים שיהא חמור מי שיש לו בנים יותר ממי שאין לו ועוד יש לי להשיב אם כשהיא תובעת גירושין למה אמר רבי אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת מאי טעמא היא קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים לה ביורה כחץ והא אדרבה איפכא מסתברא במילתא דלדידה קים לה ואיהו לא קים ליה לא מהימנא ובמילתא דאף לדידיה קים ליה מהימנא דה"ג בפ' בתרא דנדרים איבעיא להו אמרה לבעלה גרשתני מהו ואמר רב המנונא ת"ש האומרת טמאה אני לך דאפילו למשנה אחרונה דלא מהימנא התם הוא דמשקרא דידעה דבעלה לא ידע בה אבל גבי גירשתני דידע בה מהימנא דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ותו נמי אמרינן התם השמים ביני לבינך דמשנה אחרונה תהוי תיובתיה דרב המנונא והא הכא דידעה היא דבעלה ידע בה וקתני דלא מהימנא קסבר רב המנונא הכא נמי היא גופה אמרה נהי דבביאה ידע ביורה כחץ מי ידע ומשום הכי משקרא הא למדנו שכל זמן שהיא באה מחמת טענה לתבוע גירושין אם בעלה יודע בטענתה נאמנת ובשאינו יודע בה היה בדין שלא להאמינה אלא שכיון ששהתה עשר שנים והיא יוצאה לרצונו שלא בתביעתה לא כל הימנו להפסידה כתובתה מכל מקום לדברי בעל המאור קשיא למה

ליה לרבי אמי למימר משום דלא קים ליה הא כי קים ליה מהימנא טפי בתוך עשר וה"ה לאחר עשר כיון שתובעת גרושין ומעיזה פניה ליטול כתובה ורב אחא משבחא ז"ל לא מוקים לה בכי האי גוונא אלא הכין כתב והיכא דאית ליה בני מאיתתא אחריתי והיא לית לה בני ואמרה שהאי בהדיה עשר שנים ובעי' למיפק לאינסובי לגברא אחריני דליהוו ליה בני תצא בלא כתובה מאי טעמא דהא היא לא מיפקדה אפריה ורביה והיא ודאי באה מחמת טענה דאמרה לאו משום פריה ורביה אלא משום דבעינא חוטרא לידה ומרא לקבורה טענתה טענה ומיחייב לאגבוה כתובתה והוא בשהאי עשר שנין אי נמי חזרה והפילה חזרה והפילה ברם צריך היכא דהוא אמר אפילה בגו עשר ולא שהינא עשר שנין והיא אמרה לא אפילית בגו עשר שנין והא שהי לו אי נמי היא אמרה אפילו תלתא זימני ולא צריכנא למשהי עשר שנין והוא אמר עדין תרתין וצריכא למשהי מי נאמן ת"ש דאתמר הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה אמר רבי אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת היא קים לה ביורה כחץ והוא לא קים ליה כוותה ביורה כחץ אלא הא דקתני השמים בינו לבינה יעשו דרך בקשה אלמא לא מהימנא לאו משום דלא מהימנא אלא משום דאמור רבנן מתבעי למעבד' הא דלא מפקדא וה"מ דלא באה מחמת טענה אבל באה מחמת טענה תצא ותטול כתובה אלו הן דברי הגאון ז"ל ומתחלת דבריו ניכר שכל ששהה עמה עשר שנים אינה צריכה לומר אינו יורה כחץ אלא שהאי בהדיה עשר שנין ובעינא למיפק למהוי לי חוטרא ומרא ואפילו היו לו בנים שאין כופין אותו להוציא מחמת עצמו יוציא ויתן כתובה מחמת טענתה שלא כדעת המאור אלא בגו עשר הוא דבעיא טענה דאינו יורה כחץ וסבירא ליה לגאון ז"ל דמהימנא עלה ואנן ודאי לא סבירא לן משום דהשמים ביני לבינך דמשנה ראשונה תהוי תיובתא אי בדלא באה מחמת טענה אמאי יוצאה ונוטלת כתובה לימא תנן סתמא כרבי יוחנן בן ברוקה ועוד דהתם אתמר עלה בגמ' דלא מהימנא משום דאמרה נהי דבביאה ידע ביורה כחץ מי ידע ומשום הכי משקרא ואי לדידיה הוה קים ליה ביורה כחץ אדרבה הוה מהימנא כדבררינן ומתני' גופה קתני שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אלמא אין שומעין לטענתה כלל וכבר נתברר זה בהלכות רבינו ז"ל:

דף כא:

כתוב בספר המאור מכרו שניהם לפרנסה פי' כגון שלקח מן האיש כו' ואע"פ שכתב הרי"ף ז"ל לא אפשיטא דנעביד בה מעשה אנן כתבינן מאי דחזינן לפום סוגיא דגמרא: אמר הכותב רבינו ז"ל הוא החרש והמסגר סוגר ואין פותח ופתח ואין סוגר דהך מימרא

דרשב"ג דאמר הבעל מוציא מה שמכר הוא עצמו דאלמא אין כאן מכר כלל אלא בטל הוא מעיקרו ודאי לית ליה פתרי למיפסק [בה] הלכתא דמכירת הבעל בשום שהכניס לה מביתו למה תבטל בשלמא בשום שהכניסה לו מבית אביה אע"פ שאחריותו עליו כיון שהדין עמה לומר כלי אני נוטלת הדין עמה לבטל מכירתו מעכשיו משום שמא תכסיף והטעם משום שבח בית אביה אבל שום שהכניס לה דהיינו שדה או מטלטלין שכתב לה אפותיקי לאחריות נדוניתה למה מכרה בטל והלא אמרו גובה משאר נכסים ואם תאמר כשכתבן לה אפותיקי מפורש כלומר לא יהא לך פרעון לנדוניתך אלא מזו הא לא משמע הכי אלא דומיא דמכנסת שום קתני כשם שהמכנסת שום שאחריותו עליו לא ימכור כך המכניס שום אפילו היה אחריותו עליו לא ימכור ועוד שאפילו באפותיקי מפורש המכר קיים עד שתבא לגבות כתובתה ממנו דכיון שהוא יכול לסלקו בדמים הרי דינו בזה שוה לאפותיקי סתם ולא מצינו לדברי חכמים שיפה כחה של אשה מפני שאין דרכה לחזר על בתי דינין אלא בנכסיה אבל לא בנכסי בעלה ואילו עשה שדהו אפותיקי מפורש לבעל חוב המכר קיים עד שיבא לגבות חובו ואין חוששין שמא תכסיף כענין ששנינו מכר האב מכורין עד שימות ובודאי שנחלקו בירושלמי במס' שביעית בכך המשעבד שדה לאשתו והלך ומכרה אם רצתה לגבות ממנו ומשאר נכסים גובה רבי אילא הורי ר' אליעזר כהן תניא המשעבד וכו' מתניתא בשאמר לה יהא לך פרעון מזה אבל אם אמר לה לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה אלא ממנה המשעבד שדה לחבירו והלך ומכרה רבי אחא אומר מכורה לשעה ר' יוסי אומר אינה מכורה לשעה חיליה דר' יוסי מן הדא שור מצוי להבריח שדה אינה מצויה להבריח הגע עצמך שהיתה מכורה לבעל זרוע אמר ר' בון אבוה דרבי מתני' מצויין הן בעלי זרוע ליפול תני הכותב שדהו אפותיקי לכתובה ולב"ח בחובו מכרה הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו מתני' בשאמר יהא לך פרעון מזו מה פליגין בשאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו ע"כ גרסת ירושלמית ואנן כיון שאין בידינו הלכות קצובות במחלקתן של בני ארץ ישראל הדין עלינו לומר שהיא מכורה לשעה ועוד דהא חזינן סוגיין בכולא בבא מציעא ובשאר דוכתי בגמרין דריהטא דכולהו משמע בלוקח שדה שהיא אפותיקי מפורש לאחר שמקחו מקח וממכרו ממכר ואינו בטל מיד כרבי אחא ירושלמי מעתה אף במפורש בכתובה המכר קיים לשעה דלרבנן אשה כאיש וא"ת והלא גבי יבמה אמרו בין חלק ואח"כ יבם בין יבם ואח"כ חלק לא עשה ולא כלום והיינו משום שהן אחראין לכתובתה ולא שאר נכסיו שאני התם כיון שמת בעלה כאילו נתנה כתובה לגבות וממנו האח זוכה והרי הן כנכסי צ"ב שלה שאנו מודים בהם שהמקח בטל בהן מיד וכיון שהדין מתגלגל בכל הדברים שהמכר קיים בנכסי הבעל עד שתבא

לגבות כתובתה מהם והרי בעל המאור ז"ל מודה כן ואני עתיד לפרש שאין להפריש בין מטלטלין לקרקעות א"כ למה אמרו כאן הבעל מוציא מיד הלקוחות והמכר בטל מיד אלא הדברים מוכיחים שחלוקים עליו חביריו על רשב"ג והוא הוא דאזיל לטעמיה דאמר לאשה בכתובתה אינה גובה משאר נכסים כדתניא בפרק השולח וכיון שיפה כחה בכך אף מיד המקח בטל בו כדאתמר בירושלמי אינה מכורה אפילו לשעה שלא עלה על דעת שתהא אשה מחזרת על בתי דינים ובעל המאור עצמו הודה מקצת הטענה לומר דרשב"ג כטעמיה וכיון דהתם לא קי"ל כותיה הכא נמי לא קי"ל כותיה אלא מיהו רישא דברייתא סייעתא לרב יהודה משום שבח בית אביה והלכתא היא אבל סיפא לא קי"ל כותיה והיינו נמי דאמר ליה רבא לרב נחמן והא תניא כותיה דרבי אמי דאלמא חוששין היו בזו הברייתא שלא תהא כולה דברי יחיד לרשב"ג ולא לרבנן ואין כאן ספק אלא שאני אומר שפי' שום שהכניסה לו כגון שהכניסה לו ממון בנדוניא ושמו שדה שלו כנגד אותו ממון וכתב לה אותו שדה שיהא לה במקום השום וקבל אחריות אותו שדה על כל נכסיו בזה אמרו אע"פ שלא הוחזק לבני משפחתה הרי הוא כאילו הכניסתו לו ויש בו משום שבח בית אביה והדין עמה ליטול אותו לפיכך מכרו בטל מעכשיו ומה שחלק בעה"מ ז"ל בין מקרקעי למטלטלי משום שאמרו בירושלמי שמין דעתה של אשה שהיא רוצה לבלות כליה תמהני עליו והרי אותו השום שהוזכר שם נכסי צאן ברזל שהביאה עמה הם והוא עצמו ז"ל מודה בקרקע של נכסי צאן ברזל שהכניסה לו שהמקח בטל מיד אלא ודאי בירושלמי בשום של מטלטלין פירשו ואצ"ל בשל קרקע דהתם מדרב יהודה נפקא שכיון שהדין עמה משום שבח בית אביה לא כל הימנו למכור ואם מכר בטל המכר מיד אבל משום של מטלטלין שהן עתידין לבלות והיא גובה כתובה מן הקרקע למה לא ימכור לפיכך שמו דעתה של אשה שהיא רוצה לבלות אותן ולפחות חומש מפני שהיא נהנית מתשמישן משום שבח בית אביה וזה שכתב בעל המאור ז"ל והא דתניא בפרק השולח בעושה שדהו אפותיקי לאשה דבכל אפותיקי נשנית אותה ברייתא שבוש הוא דליתא ודאי אלא באפותיקי סתם בלבד שאילו באפותיקי מפורש בין ב"ח בין כתובת אשה אינן גובים משאר נכסים כדתניא אידך התם בשטפה נהר וכיון דאפילו שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים כ"ש במכרה לאחר דאיתא בעולם שאינו גובה אלא ממנו והכי אמרי' בפרק הגוזל ובפרק שנים אוחזין דאי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק לב"ח בזוזי מאפותיקי מפורש וכך אמרו ביתומים פרק המקבל וכ"ש שאינו נדחה אצל בני חורין וכן מה שאמרו בירושלמי והלוקח יחוש לעצמו באפותיקי סתם הוא כמו שמפורש במסכת שביעית בירושלמי שכבר כתבנו למעלה וכן פי' רבינו הגדול

ז"ל בתשובותיו ומה שאמר רשב"ג אשה אינה גובה משאר נכסים ליפות כחה לומר שאינה צריכה לחזר אחר שאר נכסים אלא רוצה גובה ממנו רוצה גובה משאר נכסים והכי תניא בתוספתא במס' כתובות ושוב כתב והרי"ף ז"ל כתב בפרק חזקת הבתים למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים דידה שהן נכסי צאן ברזל וזה הפי' לא נראה לנו שכיון שהזכירו באותן שלש שדות אחת שהכניס לה שום משלו זהו נכסי צאן ברזל שכתב אחריות השום על השדה זו אינה קושיא לדברי רבינו ז"ל שהרי אין באותן שלש שדות נכסי צאן ברזל עצמן אלא אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שיחד לה לגבות ממנה כתובה דהיינו אפותיקי למנה ומאתים ואחת שדה שלו שהכניס לה כנגד השום שקבל עליו מנכסי הנדוניא ואע"פ שמתחלה לא כתב לה אלא כדי שתהא דעתה סומכת עליהן אפ"ה אם לא חתמה לו הוי' לה איבה ומש"ה אקשינן למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים דידה דהיינו נכסי צאן ברזל שקבל אחריותם בשומא על כל נכסיו כ"ש דהויא לה איבה שכיון שאם פחתו פחתו לו וגובה משאר נכסים שלו ואינן נכתבים לה בעצמן אע"פ שאם באת לגבות כתובתה הדין עמה ליטלן אי מעכבא עליה מצי אמר לה עיניך נתת בגרושין ובמיתה ובודאי דכ"ש בשאר נכסים דידה שאין לה עליהם אלא שעבוד סתם שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לו אלא הא דאקשי' נכסים דידה דלאוקומה למתני' מהדרינן ומתני' נכסי אשתו קתני וכבר הוצרכו המפרשים להיות נדחקים בזה ועוד דהנה פשיטא דמצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ולא עלה על דעת דלמעוטי אותן נכסים קאמרינן וכך גרסתו של ר"ח ורבינו יוסף הלוי מיגאש ומעתה אין נסחאותיו של בעל המאור פוגמת עלינו כלום ומ"ש עוד בנכסי מלוג ואם לקח מן האיש בלבד או מן האשה בלבד מקחו בטל מיד אין הלשון מכוון ואיני יודע אם אומר עליו שהוא משובש שודאי אם לקח מן האיש לא עשה כלום ואם לקח מן האשה מקחו בטובת הנאה שאם מתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואם מת הוא זכו הלקוחות שלא אמרו בתקנת אושא אלא האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא הא מת הוא זכה הלוקח במקחו והכי אמרי' בהדיא בפרק החובל וליטעמיך דאיתא לתקנת אושא נהי דלא מצי לזבוני לגמרי לזבנינהו בטובת הנאה וליתיב ליה אלמא אם מת בעל מקחו של לוקח קיים ואתמר בירושלמי בפרק הכותב ר' הלל בר פזי בעא קומי ר' יוסי מכר הוא ומתה היא א"ל מכרו בטל לבן שמכר בחיי אביו ומת אביו מכרה היא ומת הוא א"ל מכרה קיים לאב שמכר בחיי בנו ומת בנו:

דף כד:

כתוב בספר המאור מדאסיקנא בגמרא נתינים משה ודוד ויהושע גזרו עליהם אסתייע וכו' הלכך פצוע דכא ישראל מותר בנתינה ופצוע דכא כהן אסור לכתחלה בגיורת כו': אמר הכותב וכן היו הדברים מראין כפשטן אלא שהקושיות מתרבות עלינו עד שלא נמצא ידינו ורגלינו בבית המדרש דתנינן להו לנתינים בהדי חייבי לאוין בכולהו דוכתא כדתנן אלו נערות שיש להן קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית ותנן נמי איסור קדושה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט תנינן לה בהדי איסור קדושה ולא באיסור מצוה שמדברי סופרים ותנן נמי ר' יוסי אומר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל זהו הירא ורך לבב ואתמר עלה בגמרא בעבירה דרבנן לרבי יוסי לא הדר ואם תאמר והלא אף חליצה מדבריהם ונשנית עמהן זו אינם דומה לזו לפי שחלוצה מגרושה אתיא ודמיא לה ולפום רהיטא נקיט לה אבל נתינה עם ממזרת מה זו סמיכה שסומך אותן בכל מקום ואינה מן התורה ועשאה כשל תורה ותניא עובד כוכבים נתין חלל וממזר שבאו על הכהנת ועל הלויה ועל בת ישראל פסלוה ועוד שנינו ואלו הן הלוקין הבא על אחותו עד אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל וקתני סיפא אלמנה וגרושה חייב עליה משום שני שמות גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משם אחד בלבד ותרצינן לה בגמרא בפרק י' יוחסין אינו חייב אלא על אחת וחלוצה דרבנן הא מפני ששנה ברישא גרושה וחלוצה לשגירת הלשון ושהיא דומה לה חזר וגלה לך שאינה מן התורה אלא מדבריהם ואין לוקין עליה ואילו נתינה ששנה בשל תורה לא חזר לשנות כן ממזרת ונתינה אינו חייב אלא על אחת מהן ונתינה דרבנן אלמא דאורייתא היא וסוגיין נמי בגמרא הכי דאתמר לקמן בפרק יש מותרות אמר רב חסדא ממזרת ונתינה איכא בינייהו מ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא ואות לה ומ"ד מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלה ליה והיאך אנו יכולין לדחות דברי רב ששת ורבה ורב חסדא בלא ראיה גמורה ובפרק קמא דכתובות אי זו היא עיסה כל שאין בה לא משום ממזרת ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים ומקשו מאי שנא הני דאורייתא חלל נמי דאורייתא ברם נראין דברי האומר שלא אסרה תורה בגירותן אלא אחד משבע אומות שנתגייר לפי מעשיהם מקולקלים מכל האומות ואינם ראויים לידבק באומה זו אבל זרע שנולד להם בקדושה משנתגיירו הרי הוא כישראל כשר שהרי לא מנה בהם הכתוב דורות ולא נאמר בהם עד עולם כדרך שנאמר בעמוני ומואבי ובא דוד וגזר עליהם דורות הא מפני ששנינו במשנתינו ממזרין ונתינין אסורין ואיסורן איסור עולם לפיכך בא רב חנא בר אדא ופי' שזו גזירת

דוד היא שגזר עליהן כן ולפי משמעות הכתוב משה ויהושע ודוד עבדות גזרו עליהם דכתיב חוטבי עצים ושואבי מים וכן בדוד מפורש על ידי עזרא ומן הנתינים אשר נתן דוד לעבודת הלוים ולא שיהו כעבדים לכל דבריהם בין לתקנתם בין לקלקלתם אלא כדי להרחיקן מלבא בקהל גזרו עליהם שיהא משתמשין בהם כעבדים ולפיכך שנינו הבא על הנתינה יש לה קנס ואתמר עלה בירושלמי א"ר יוסי נתינים לא חשו להם חכמים אלא משום פסולי משפחה וא"ת משום פסולי עבדות מעתה הבא על הנתינה לא יהא לה קנס דתנינן הבא על הנתינה יש לה קנס ומפורש יותר בפרק עשרה יוחסין ירושלמי וזו היא שאמרו בגמרא דידן בקשו להתיר נתינים כלומר שלא ישתעבדו בהם כדי שיהו מותרין לבא בקהל ואע"פ שאין ב"ד יכולין לבטל דברי ב"ד עד שיהא גדול ממנו כיון שעשאום כעבדים הרי זה כמפקיר עבדו אמר להם רבי אם חלקנו נתיר חלק מזבח מי יתיר כבר זכה מזבח בהם והם קנויים לו למעשה ידיהם ואין אנו רשאין להפקיע חלקו של מזבח והיינו דאמרינן משה גזר עלייהו להההוא דרא כלומר אותם גרים ראשונים שהיו אסורים מן התורה לבא בישראל גזר עליהם משה שעבוד כדי שלא יטמעו בישראל וילמדו מעשיהם ואתו אינהו וגזור דורות ובכל מקום ששנו חכמים נתינים סתם יש במשמע גר ראשון של שבע אומות כגון אותן שבימי משה ויהושע וכגון הגרגשי שפנה שבא אחד ונתגייר שהוא אסור מן התורה לבא בקהל ולפיכך מנו אותן בכלל פסולי ביאה של תורה והיינו דאמר רבה לאו מילתא היא דאמרי וכו' וא"ת למאי דאמר רבה וכי מיגיירו שרו תיקשי ליה כל הני כיון דאיהו גופיה תוך כדי דבור הדר ביה מקרא מה תדוק עליה וזו היא דרך ישרה שיבור לו החכם בדברים הללו אבל יש שאלה והרי אמרו בפרק אין מעמידין גזרו על פתן ועל שמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר והוינן בה בנותיהם דאורייתא היא דכתיב לא תתחתן בם אלמא בגיותן אית להו חתנות ותשובתי' אין ודאי בגיותן נמי קיימו עלייהו בלאו דהא כתיב לא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך לרבות בגיותן וכתיב נמי כי יסיר לרבות המסירין אלמא בגיותן נמי משתעי קרא אלא רבה ה"ק אי ס"ד בגיותן בלחוד משתעי קרא לכתוב רחמנא בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך דלשון חתון בגיותן לא שייך בהו ואי משום שלא אסרה תורה אלא דרך נשואין מלא תקח נפקא דכל קיחה דרך נישואין משמע אי נמי לכתביה רחמנא בלישנא דשייך בהו מדכתב בלשון חתון שמע מינה שאף בגירותן אסרן בחתנות וכי יסיר נמי דומיא דלא תתחתן בם ומכלל דברינו נתברר זו ששנינו בגירי וחרורי ממזרי שתוקי ואסופי שמותרין בנתינה שאע"פ שישנן בכלל לאו דלא תתחתן בם הני מילי בגיותי דנתרבו מכי יסיר שאלו כולן בני ברית הן

אבל בגירותן פסולי יוחסין הן וקהל אלו אינו בכלל יוחסין וכן מי שגזר עליהם עבדות לא גזר אלא שלא ידבקו במשפחות המיוחסות שבישראל ולהרחיקן מהם אבל בפסולין לא גזר כמו שפירשתי למעלה ובעל הלכות נמי כסברא בתרא דרבא פסק בגירותן אית להו חתנות:

דף כה.

ועוד ה"ג בהלכות הרי"ף הב"ע בשלא גמרו סימנים ואסימני בן שמונה קאי כלומר שלא גמרו שערו וצפרניו עד ולענין סריס הוזכר בשמועה זו ולא לענין נפל:

אמר הכותב דברי תורה צריכין זה לזה זה נוטל וזה פותח שמן הירושלמי נגלה לו פירוש הלכה זו וכן מצאתי שם בפרק נושאין על האנוסה תני רבי חייא אוננין ומטמאין על הספק אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן הוא אונן עליהם והן אוננין עליו רבי אסי בר יקים הוה ליה עובדא שאל ליה לרבי יוסי אמר ליה לית צריך אמר ליה והא תני ר' חייא אוננין מטמאין על הספק סימניו היו ניכרין ולא כן אמרין חברייא בשם רבי יוחנן סימני בן שמונה אינן עושין מעשה סימן היה לו בשבעל ופירש למדנו לשמועה זו שכך פירושה אמר רבי אבהו סימני סריס להחזיקו בסריס וכן אילונית וסימני בן שמונה להחזיקו בנפל אין עושין בהן מעשה עד שיהא הסריס בן עשרים והוא הדין לאילונית והא גרסינן בהלכות רבינו ז"ל עד שיהא ולשאר נוסחאות שכתוב בהן עד שיהו תפתר אסריס ואילונית וכיוצא בזו מן הדברים שחוזרין על הרחוק ממקצת מה שהוזכר יש בהן בכתוב ואף לאמתך תעשה כן שב אל הרחוק אל הענק תעניק לו לא אל הקרוב שהוא ולקחת את המרצע וכן וישם דמי מלחמה בשלום שב אל אבנר לא אל עמשא בעמוד הענן ידבר אליהם שב אל משה ואהרן בכהניו לא אל שמואל בקוראי שמו וכן רבים ובתלמוד בשמועה של מעלה ואסור לקיימו משום שנאמר לא יבא פצוע דכא חוזר לשאר ואינו חוזר לזקן ותנן הבא על אשת אב חייב עליה משום אשת אב ומשום אשת איש בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו ותנן נמי בתולה נשאת ליום רביעי ואלמנה ליום חמישי שפעמים בשבת בית דין יושבין בעיירות חוזר לבתולה ליתן טעם לה ולא לאלמנה שסמוך לו ותנן נמי בכל שוחטין חון ממגל קציר והמגרה והצפורן מפני שהן חונקין והטעם הזה אינו לצפורן הסמוך אלא לשאר הנזכרים תחלה וכן מפורש בגמרא ואקשינן ובן שמונה מי קא חיי דקס"ד דבבן ח' ודאי עסקינן לומר שאע"פ שסימניו כסימני נפל אין עושין בהן מעשה להיות חשוב כמת ומתרץ הב"ע כשלא גמרו סימניו כלומר לא כשהוא בן ח' ודאי עסקינן אלא כשסימניו כבן ח' ואינו ידוע אם בן ח' אם בן

ט' בזה הוא שאמר רבי אבהו שאין עושין מעשה בסימניו שיהא כאבן לכל דבריו אלא הרי הוא ספק ומטילין אותו לחומרא לכל דבר וספק נפשות להקל דתניא אי זהו בן ח' שאסור לטלטלו כל שבידוע שלא כלו לו חדשיו רבי יוסי אומר סימנים מוכיחין עליו שערו וצפרניו שלא גמרו טעמא דלא גמרו וכו' דכיון שודאי לח' נולד וסימניו כבן ח' נפל גמור הוא וקמ"ל רבי אבהו דאפילו לרבי יוסי דאזיל בתר סימנין אין עושין בהן מעשה בפני עצמן ואצ"ל בדברי ת"ק והוינן בה אלא הא דעבד רבה תוספאה וכו' דבשלמא אי לאו דר' אבהו הוה אמינא דהכי קתני אי זהו בן ח' כל שידוע שלא כלו לו חדשיו הא אינו ידוע אין הולכין אחר סימנין אלא הלך אחר רוב נשים שמתעברות ויולדות לט' או שמטילין אותו לחומרא שיש בני ט' שלא גמרו להן סימנין ר' יוסי אומר אע"פ שאינו ידוע סימניו מוכיחין עליו שאם סימניו כבן שמונה בידוע שהוא נפל הא גמרו סימניו אמרינן אשתהויי אשתהי אפילו לרבנן דרבה תוספאה דעבד כרבנן אלא לרבי אבהו דאמר אין עושין בהן מעשה ורבי יוסי תרתי בעי שיהא נולד לח' וסימניו כשל בן ח' הא גמרו אמרינן בר ז' הוא אלא רבה דעבד כרבי יוסי וזו ראיה לפירושנו שאילו לדברי בעל המאור ז"ל מנא לן דטעמא שלא גמרו ואמרינן האי בר ז' הוא ואע"פ שנולד לח' דאמרינן אשתהויי אשתהי דילמא ר' יוסי אי זהו בן ח' בא ללמדנו כדפרישית אבל בשגמרו סימניו דברי הכל אמרינן אשתהויי אשתהי כ"ש דמשמע שסימני סריס דין אחד וסימנין בן ח' דין אחד זה מלמד שהוא סריס וזה מלמד שהוא בן ח' ואילו בא רבי אבהו ללמד דצפרניו נמי כשערו לענין סריס בלשון אחר היה אומרה ואין הפיל הגדול הזה יכול ליכנס בנקב של מחט סדקית הזאת:

דף כו.

ועוד ור' יוחנן אמר אף מאכילה בחזה ושוק דנשואי תורה נינהו והיינו דמסייעינן ליה לקמן מדתנן אנדרוגינוס נושא לכתחלה וכו':

אמר הכותב באמת שזו דרך טובה אלא שבעל המאור ז"ל מסתלק לצדדין מפני יתדות הדרכים שאילו היו האמוראין מתרצין זה לר' יוחנן וזה לריש לקיש היו מפרשין בגמ' כן ועוד שלא היו נכנסין סרוגין סרוגין אלא תירוצו של רבא היו מזכירים מיד לאחר תירוצו של ר' חייא בריה דרב הונא שהעמידה אליבא דריש לקיש בשנמוח' ואח"כ שואלין ולר' יוחנן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ומזכירין תירוצו של רב שישא בריה דרב אידי ושל רב אשי וכן בכל הסוגיות שבתלמוד וכן מה שכתב מאי חתיכה וכו' קתני מיהת רישא תעלה וקשיא בין לר' יוחנן בין לריש לקיש אינו נכון שמתחלה לא שאלו מאי

חתיכה אלא לומר מה תשובה השיבו ר' יוחנן לריש לקיש ועוד שהוא ז"ל מפרש לדברי רב אשי דחתיכה נמי אע"פ שהיא גדולה מעגול מכל שדרכו למנות הוא שלא כדברי כל השמועה שלו והיה לו לרב אשי לפרש ולא לסתום ומשנה שלימה שנינו שחתיכה מאת שדרכו לימנות היא דתנן בפרק גיד הנשה וכן חתיכה של נבלה וחתיכה של דג טמא שנתערבו עם החתיכות בזמן שמכירה נוטלה ואם לאו כולן אסורות והוינן בה הא ניחא למ"ד כל שדרכו אלא למ"ד את שדרכו מאי איכא למימר ומשנינן שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחין ובמסכת ע"ז איתמר נמי הכי בפרק השוכר ומי שפירש שאני חתיכת נבלה שראויה להתכבד בה לפני האורחין עובדי כוכבים אבל של חטאת טמאה אסורה היא טועה הוא שא"כ חבילי תלתן של כלאי הכרם וכל שדרכו לימנות ואת שדרכו לימנות כערלה וכלאים ושאר איסורי הנאה יבטלו מפני שאינן ראויין לכלום ומשנאסרו אינן דרכן לימנות כלל וכן בשר בחלב שבפרק השוכר היינו חתיכה של בשר בחלב שאוסר במשהו בשביל שהוא דבר שבמנין ואיסורי הנאה ואין המנין אלא בשביל שראוי להתכבד בה אלא כל שאם תבטל אותה ותתירנה יהא מתכבד בה דרכו לימנות הוא וא"צ להאריך בזה ואף לכתבו לא הייתי חייב מפני שהוא פשוט ובעל המאור עצמו ז"ל מודה בדבר וכן מה שכתב והיינו דאמרינן מי סברת כל שדרכו לימנות שנינו וכו' אינו מתאחה אלא צריכין אנו לגרוס ועוד דהא ודאי ה"ק ליה והלא אני שונה חתיכה בחתיכות עולה וקשיא לדידך בין שתהא דרכו לימנות בין שיהא מכל שדרכו דלא גזרינן דרבנן משום דאורייתא ועוד דאפילו לדידך דגזרת עגול לא הוי סייעתך דהתם ליכא למגזר דמי סברת כל שדרכו לימנות שנינו ואם אין אנו גורסין ועוד מ"מ אנו צריכים לפרש שהוא כמו ועוד לפי פירוש זה והרי נזקק לקויץ דרך זה דבעינן מאי חתיכה דאקשי מינה ר"י לר"ל דתניא וכו' קתני מיהת רישא תעלה וזו היא תשובתו של ר' יוחנן ומה מתרץ בה ריש לקיש שמעכשיו היינו סומכין על מה שעתיד ר' יוחנן לתרץ אותה כדברי עצמו עד שחזרו בסוף ושאלו לר"י מ"ש רישא ומ"ש סיפא דקא מקשי מינה לריש לקיש ולטעמא דנפשיה ניחא ליה ואמר רב שישא בריה דרב אידי ר' יוחנן בטומאת משקין מוקים לה ולא גזרי דרבנן אטו דאורייתא רבא אמר רישא איסור לאו ואע"ג דהוא דבר שבמנין ואיסורי הנאה דמן הנשרפים היא דומיא דערלה כדכתיב באש ישרף אפ"ה עולה ומני רבנן היא דאמרי אינו מקדש אלא ו' דברים סיפא באיסור כרת החמירו יותר ולדעתיה דרבא חמץ בפסח אינו עולה אפילו לרבנן וכן חתיכה של חלב דבר שבמנין וכן היתה תשובתו של רבי יוחנן והלא אני שונה לדברי חכמים חתיכה בחתיכות עולה ואין גזרין בה שאם אתה מעלה טמאה בטהורות שמא יעלו טהורה בשל

חולין והיאך אתה גוזר אפילו בשל דבריהם והקשו לרבא בסברא זו ונדחית ורב אשי אמר לעולם כל בדאורייתא לא שנא איסור לאו ולא שנא איסור כרת ורבנן היא כדרבא וסיפא משום דהי"ל דבר שיש לו מתירין ותשובתו של ר' יוחנן נמי כדרבא ואף זו נדחית:

דף כט.

כתוב בספר המאור אמר רב יבמה קדושין אין בה נשואין יש בה משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים פירוש להצריכה גט נאמרה שמועה זו וכו' וכיון דהלכתא כשמואל לא היה לו לרי"ף לכתוב שמועה זו וכו':

אמר הכותב בודאי שדברים הללו נתנו לידרש וליכתב דהא דאמר רב דמחלפי' באשה שהלך בעלה למדינת הים לא אמרה אלא כדי לאסרה על היבם שכל עיקר לא אמרו אפילו באשה שהלך בעלה למדינת הים שהיא צריכה גט אלא משום קנסה שרצו להחמיר עליה בסופה מפני שהקלו עליה בתחלה לפיכך הצריכוה גט כדי שיאמרו גירש זה ונשא זה ואסור הוא להחזירה כדאתמר לעיל בגמרא וכן מפורש נמי בירושלמי מעתה לא תהא צריכה ממנו גט ומסיק רבנן דקסרין בשם רבי אילא כדי לברר איסורו של ראשון ולפיכך אמר רב אע"פ שלא היו חכמים צריכים להחמיר ולקנוס ביבמה גזרו בה משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים שאם אתה אומר תצא בלא גט אף זו לא יוציאוה בלא גט ויבא ראשון להחזיר אבל לאחר הגט אי אפשר להתיר בין בזו ובין בזו אלא יאמרו גרש זה ונשא זה או חלץ זה ונשא זה ולא יחזיר עולמית דכל שכן שאם תבא להתיר ביבמה להחזיר לאחר הגט שיש לחוש לאשה שהלך בעלה למדינת הים שלא יחזיר אף לאחר הגט ואנו כל עצמנו לא טרחנו בחומרי גיטין הללו אלא כדי שלא יחזיר דכיון שנתן שני גט בידוע שלא יחזיר ראשון לעולם זהו פירושה של שטה זו ובין לאסרה ובין להצריכה גט אליבא דרב נאמרה אבל רבינו הגדול ז"ל לא כתב ממנה אלא מה שהוא כהלכה דאפילו לשמואל ודאי אם אתה מתיר להחזירה יש לחוש לאשה שהלך בעלה למדינת הים ואע"פ שזו גיטה מוכיח עליה וזו אין גיטה מוכיח עליה שהרי קדושין תופסין בה לעולם יש לחוש לאשה שהלך בעלה למדינת הים ומת שני שלא יחזיר ראשון ועוד שלא יאמרו תחזור לבעלה בלא גט כשם שהיבמה חוזרת לבעלה אפילו לאחר הגט וכך מוכיח בפרק הזורק גבי הא דתנן התם כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו הצרות האלו ונשאו ונמצאו אלו אילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואתמר עלה נשאו וה"ה לזינו נימא מסייע ליה לרב המנונא דאמר שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה לא נשאו דוקא דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים הא למדנו מפורש שלאסרה על

היבם גזרו משום דמיחלפא כפירושו של רבינו ועדיין יש פתחון פה לחלוק ולומר ודאי שלאסרה נמי נאמרה הגזירה הזו אבל זו לרב היא ולא לשמואל אלא דקיימא לן כשמואל היכי מוקמינן ההיא כוותיה דרב ותו לשמואל מתני' דקתני כל הדרכים האלו בה מ"ט נימא נשאו וה"ה לזינו ומסייע ליה לרב המנונא והא קי"ל דלית הלכתא כוותיה דרב המנונא ובהא הלכתא כוותיה דשמואל שמא תאמר משנתינו רבי עקיבא היא ומשוי לה ליבמה כערוה ונשאו דה"ה לזינו שתי תשובות בדבר חדא דא"כ היאך לא אמרו בגמרא הניחא לרב דאמר מיחלפא אלא לשמואל הא לא מיחלפא ומאי איכא למימר ולפרוק לה מתני' ר"ע היא דמשוי לה כערוה ואם בגמרא לא שנאוה אנו מניין לנו ועוד ודאי כשדקדקו בגמרא נשאו וה"ה לזינו נימא מסייע ליה לרב המנונא לא לדברי ר' עקיבא אמרה שהדבר כבר מפורש דלרבי עקיבא שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה ומשנה שלימה היא דתנן אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה וכדמפורש בגמרא בפ' היה מביא אלא כוף אזנך לשמוע ודאי יודעין היו בגמרא שכל הדרכים האלו בה לרבי עקיבא שנויה שאילו לדברי חכמים אין ממזר ביבמה ומוחזקין היו בזו ששנינו עליה בתוספתא תצא ושלשה עשר דבר בם דברי ר"מ שאמר משום ר"ע וחכמיה אומרין אין ממזרין מיבמה אלא כך אמרו ע"כ לא נחלקו אלא בממזרין אבל בשאר כל הדרכים האלו מודים ונשאו וה"ה לזינו נימא מסייע ליה לרב המנונא ומפרקי לא נשאו דוקא שנינו לדברי חכמים משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת היה אבל זינו אינו אלא ר' עקיבא ולא שנא במשנתינו זו אלא הדרכים הללו שבאשה שהלך בעלה למדינת הים נמצא עכשיו שאם הטעם האמור בגמרא נשאו דוקא משום דמיחלפא לא נאמר לדברי שמואל שהלכה כמותו על כרחינו אנו מודים כדרב המנונא דמתני' מסייע ליה וקי"ל דלית הלכתא כוותיה וקשיא הלכתא אהלכתא אלא לדברי הכל הוא והרי למדנו מגמרא דידן מה שתפשו הגאונים בירושלמי ומשם נמי יש לו לרבינו הגדול ז"ל ראיה בזה הטעם שכתב משום דמיחלפא וכו' שהרי זו שאמרו שם בירושלמי הא לצאת מזה ומזה דברי הכל תצא אין לנו דרך ליתן טעם בדבר אלא או משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה למד"ה ונשאו דוקא או משום דרב המנונא ונשאו וה"ה לזינו כדמוכח בהדיא בגמרא דילן מעתה שב וברור לעצמך איזה טעם כעיקר:

דף כט:

ועוד איכא דאמרי הא לא תיבעי לך דאפילו איהי מהימנא וכו' אמר להו רב ששת וכו' עד א"נ כגון שאמר עד אחד ניתן לו בן במדינת הים וכו':

אמר הכותב אינו מחוור דהא מתניתין בהדיא קתני שהלך בעלה ובנה למדינת הים אלמא בשניתן לו בן בכאן ויצא עמו שנינו וכן מה שכתב כששמעו בו שמתו שניהם דמהימן לאפוקה מחזקת איסור אין הלשון בזה נכון דאכתי בחזקת היתר לשוק קיימא כדאמרינן בפרק ארבעה אחין גבי נפל הבית עליו ועל בת אחיו אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת מספק אתה בא לאסרה אל תאסרנה מספק ש"מ שאע"פ שמת המתיר עדיין היא בחזקת היתר והפירוק עצמו אינו דליכא לאוקמה מתניתין שמתו שניהם משום דוקא דבאבא דהכא דינא קתני והכא דינא קתני בזו נאמן אף להוציאה מחזקתה ובזו להעמידה ולא להוציאה שמשנה זו לא בא ללמד אלא על הדרכים האלו של מקולקלות ולא בענין נאמנות נשנו כדמתרצינן בעדי הזמה ולא קמ"ל מידי בנאמנות ועוד דאי הכי הוה לן לפרושי בגמרא במאי אלימא בשלא שמעו בהן שמתו דאיהי מהימנא הא מדקתני סיפא וכו' ואדרבה מסיפא גופא הוה ליה למידק דעד אחד מהימן טפי מינה משום דלא משקר ואי משום דדייק ומנסבא כל היכא דאיהי מהימנא עד אחד מהימן כל היכא דלא מהימנא עד אחד לא מהימן ולי כך נראה פירוקה דודאי התם במשנתינו בפרק האשה שלום מת בעלי ואחר כך מת בני נאמנת לא משום חזקת היתר בלבד אלא משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר ממש הוא שאילו באתה ואמרה מת בעלה נאמנת ומותרת לשוק שאנו רואין את הבן כאילו הוא קיים וכיון שכן כשאומרת אף הבן מת אלא שהוא מת תחלה הפה שאסר הוא הפה שהתיר הא אילו מתו שניהם ואינו ידוע חולצת לחומרא כדאמרינן בפרק ד' אחין וכיון שכך דינה לחלוץ הכא מכיון שבא עד זה ואמר מתו שניהם אי ס"ד עד אחד לא מהימן באשה אלא משום דדייקא ומנסבא למשרייה לעלמא חיישינן דלמא לא דייקא משום דסניא ליה הכא אמאי מהימן לומר בעל ואח"כ בן הא מכיון דשמעת מיניה שמתו והוחזקו אצלנו לחוש למיתת שניהם ושמא תשמע היא נמי מאחרים דמתו שניהם רוצה היא שיאמר בעלה ואח"כ בנה ולא דייקא במת בנה תחלה משום דסניא ליבמה ואע"פ שהיה העד נאמן לומר מת בעלה בלבד התם דדייקא נאמן הכא דלא דייקא לא מהימן לעולם שהרי יש לנו לחוש למיתת הבן ואין לנו לסמוך עליה בכלום אלא שמע מיניה עד אחד נאמן להתיר ביבמה בכל מקום וזה פי' נכון:

דף ל:

ועוד צריך לדקדק ולעיין באשתו וגיסו וכו' עד במאי הוה ליה למעבד וכו':
אמר הכותב דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם להתיר אנו משיבין עליהם כדי לבייש עצמנו בבית המדרש והלא פי' לעולם אסיפא דקאמר רבי יצחק נפחא לאו ארהטא

דמתני' דאמרי דהיא בעד אחד דפשטה דמתניתין ליתא ודאי אלא בשני עדים שכשם שעדות מתה אשתך בשנים כך עדות מת גיסך על פי אותן שנים אלא רבי יצחק נפחא הכי קאמר לעולם רבי יוסי לאו אבבא אחריתי קאי אלא אמאי דשמעי' לתנא קמא פליג והיינו לעולם אסיפא כלומר לעולם כדקא סלקא דעתך מעיקרא דאפלוגתא דת"ק מהדר ליה הלכך לר"י נפחא לא שמעינן מינה דר' יוסי כר"ש ס"ל כלל וכיון דמילתא דר' יוסי לא מכרעא מיהת מאן דחי מסקנא דשמעתא דאסיקו בתראי דלא נעביד עובדא במאי הוה ליה למעבד ואשכחן נמי ר"ע דס"ל הכי שהרי הוא מוסיף אף אשת אח ואחות אשה והא אחות אשה בעד אחד לא משכחת לה דהא לא מהימן כדאמרן בשמעתא דלעיל אלמא אף בב' עדים קנסינן וצריכה גט ושמא תאמר התם כיון שלא נשא חששו והלא יותר קרוב הדבר לחוש לשמא יאמרו באשת איש גרש זה ונשא זה מלתלות קדושי אחות אשה בתנאי ויותר נמי ראוי לתלות ולקנות ולאסור אשה על בעלה בנשואין שלה דאילו במזיד אסורה מדאורייתא מלהחמיר ולאסור אשתו עליו לנשואי אחותה דלא שייך בה איסורא אלא קנסא בעלמא כדאתמר לעיל בגמרא תדע דהא רבנן מודו בהא ופליגי באשת אח ואפילו בעד אחד והא דתנן נמי ואם נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו ל"ש ארוסה ול"ש נשואה וש"מ דאפילו בעדים קניס ר"ע וכיון דלא אשכח בודאי תנא דאמר ע"פ עדים מותרת אלא ר"ש ואשכחן לר"ע דפליג עליה א"נ לא אסיקו בה אמוראי כלום אנן כר"ע פסקי' כ"ש דמסקנא דבתראי היא דלא נעביד בה עובדא משום דתנן כמה סתמי דלא כר"ש ושנוי' דשנינן בהו לאו שנויא הוא וכיון דאיתמר בגמרא בהדיא ואנן אשנויא ניקום ונסמוך ממילא שמעי' דכולה מתני' כדקס"ד מעיקרא ומה שדחק בזה בעה"מ ז"ל אינו כלום ואפילו רב ושמואל פסק בהדיא הלכתא כר"ש לא סמכינן אלא אבתראי כ"ש דהא דשמואל לאו בהאי ענינא איתמר כלל אליבא דר"י נפחא כדפרישית וא"נ דר' אמי ממאי דאאינו פוסל דלמא אפוסל כדדחינן לה נמי בגמרא בדר"י נפחא דאחדא בלחוד ועוד דעד כאן לא קס"ד בגמרא דבין אפוסל בין אאינו פוסל אלא אליבא דר"י נפחא דאמר פלוגתייהו בין בפוסל בין באינו פוסל אבל אליבא דרבי אמי כי פליגי בפוסל אבל באינו פוסל תרוייהו מודו להדדי וכיון שכן פסקא דשמואל ודאי אפלוגתייהו דפוסל דאילו אאינו פוסל פלוגתא אחריתי היא בעלמא דר"ש ורבנן הלכך דשמואל לא מכרעא כלל במאי ה"ל למעבד ומ"מ אנן כבתראי עבדינן אשתכח השתא דאי ודאי אתברר מגמ' טעמיה דר' יוסי דכר' אמי הוא קמא לה הלכתא כוותיה בהא דפליג על ת"ק דכל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו ומיהו מאי דאמר ת"ק דר' יוסי דע"פ עדים תרוייהו שריאן הא לא עבדינן בה עובדא הלכך בין ע"פ ב"ד בין ע"פ עדים לא שרינן אשת גיסו לגיסו

וה"ה לאשתו עליו לדר"י כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו דברי כל אדם הלכך השתא נמי חיישינן לפירוקא דר' אמי ולא שרינן להו ובמיחש לתנאה חיישינן לדר"י נפחא הלכך אחיו שקדש אשה וכן הוא שקדש אחות אשה והלכו למדינת הים ושמע שמתו תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה כר' יוסי אליבא דר"י נפחא וכר"ע הוא אף אשת אח ואחות אשה ועוד דרב נמי אליבא דרב הונא הכי ס"ל זהו דעת רבינו הגדול ז"ל וזהו שאמר למעלה וכיון דמתניתין כוותיה דר"ע הלכתא כוותיה כלומר כיון דלא פליגא עליה סתמא דמתני' אע"ג דהוא יחיד פסקי' כוותיה ומסוגיין אמרה דהא איכא למיחש לה כדפרישית ומדבריו ניכר שבימי אמוראים היה ובודאי דאשת גיסו שנשאת ע"פ עדים בין לר' אמי בין לר"י נפחא לר' יוסי שריא ולפיכך התירוה מקצת חכמי ישראל אבל כיון דקי"ל דלא עבדינן עובדא במאי הוה לה למעבד אי מתני' כרב אמי דאמר התירה משום עדים אנן לא קי"ל כר' יוסי אלא בכל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו כדפרישית אבל בהא לא עבדינן עובדא אלא כל שפוסל על ידי עד אחד פוסל ע"י שנים שהרי עיקר איסור אשתו עליו אינה אלא משום אשת גיסו אגיסו שאילו בא גיסו לבדו תחלה אסרוה לאשת גיסו עלי והוציאוה מזה בגט לפיכך אע"פ שבאת אשתו של זה עמו אסרוה הלכך בין על פי עדים בין ע"פ ב"ד ה"ה והוא הטעם:

דף לא.

ועוד והא דתנן בן תשע שנים ויום אחד וכו' ואוקימנא בגמרא תנאי היא ואנן כתנא דארבעה אחין נקיטין לחומרא והרי"ף ז"ל השמיט מלכתוב זה כמו שהשמיט מלכתוב אוקימתא דרב פפא בפרק ארבעה אחין כגון דנפלה הך דאינה חמות תחלה ומנהגו ז"ל לקצר:

אמר הכותב קצרו של רבינו ז"ל ולא אריכותו של בעה"מ ז"ל שהרי יצא י"ח בקיצור זה שהרי כתב משנת ארבעה אחין והשמיט את זו וכתב דעשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול אבל באוקמתא דרב פפא דד' אחין כגון דנפלה הך דאינה חמות ברישא אינו רשאי להאריך דההיא אוקמתא לר' יוחנן הוא דאמר ברישא אחיות איני יודע מי שנאן משום דלמיתה לא חייש אבל לדידן דקי"ל כסתם דכולה מתני' ואפילו ברישא וטעמא משום שמא ימות ואסור לבטל מצות יבמין כלומר גזירה דלמא מיבם ברישא ואתו לבטולי מצות יבום ופגע נמי באחות זקוקה למ"ד יש זיקא בסיפא נמי אפילו נפלה הך חמות תחלה השני אסור בשתיהן דלמא מיבם האי דאינו חתן תחלה ואדמיבם איהו מיית חתן ובטלה מצות יבמין ופגע נמי באחות זקוקה למ"ד יש זיקה דומיא דרישא ולעולם לא

משכחת לה לרישא לאיסורא דלא תיקום נמי סיפא בההיא גונא ולא מצטריך פירוקיה דר"פ אלא לר' יוחנן דאמר איני יודע מי שנאן כדמפרש טעמיה משום דלא חיישינן למיתה ואנן ודאי לא דחינן רישא משום איני יודע דר"י וכן סיפא נמי לא מוקמינן כפירוקיה דכולה משום דלא חייש למיתה הוא ומשום דלא גזרה וסוגיין נמי בעלמא ר"מ לא חייש למיתה ור' יהודה ור"י ור"ש חיישי כדאיתא בגיטין ובעירובין ובמסכת סוכה נמי לפום מסקנא הכי משמע וכ"ש דאפילו לר"מ דבעלמא לא חייש הכא חייש ועוד דאיכא למיגזר נמי משום דלמא פגע באחות זקוקה דהא קי"ל יש זיקה ואפשר נמי דכי אמרינן ר' יוחנן למיתה לא חייש משום דמתניתין כר"מ כדאיתא בפרק כיצד ואשכחן בעלמא לר"מ דלא חייש למיתה ולא ס"ל לר"י אליבא דר"מ למיחש טפי הכא גבי יבום ואנן מיהא לא דחינן מתניתין וסוגיין דעלמא משום איני יודע מי שנאן הלכך הך דאחיות לא מיבעיא היכא דליכא צרות דאיכא למימר חליצה פסולה דשניה צריכה לחזר על כל האחין למאן דסבר הכי וממילא ראשונה אסורה אלא אפילו איכא צרות כגון הא דתניא חליץ לצרות נפטרו אחיות וכו' דאפשר דחליץ חד לצרה דשניה ותשתרי אידך ראשונה בין לחבריה בין לדידיה גופיה משום דהויא קרובת צרת חלוצתו שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה שחזרה להיתירה הראשון אפ"ה לא מתייבמת כלל משום גזירה שמא ייבם תחלה ופגע בזיקה ושמא ימות ואסור לבטל מצות יבמין וכן סיפא לעולם השני אסור בשתיהן כדכתבינן ובודאי שהיינו יכולין לומר דרישא בשאין להם צרות משום דחליצה פסולה צריכה לחזור וסיפא כאוקימתיה דרב פפא דנפלה שאינה חמות תחלה אלא כיון דבגמרא לא הוינן עליה דר"י כלל לומר ליה משום חליצה פסולה ש"מ מילתא דפשיטא היא גבייהו דאפי' בשיש להם צרות אינן מתייבמות כלל הלכך לא מתוקמא לך רישא אלא משום גזירה דשמא ייבם וכו' וה"ה לסיפא וכ"ש למ"ד אין חליצה צריכה לחזור דלא מתוקמא לך מתניתין אלא משום גזרה כדכתבינן:

דף לג:

כתוב בספר המאור מה שכתב הרי"ף ז"ל במן הארכובה ולמעלה דלאו בנחתכה רגלו כו' פרט לבעלי קבין ומ"ש תחלה קודם ההגהה יותר נראה:

אמר הכותב לא נראה ולא מחוור והירושלמי שמכחיש אלא בגמרא דילן ה"ד רגלים פרט לבעלי קבין אלמא שוק לאו רגל הוא וכיון דלא איקרי רגל האיך חליצה כשרה בו דהא מעל רגלו כתיב ופריק שאני התם מדלא כתב רחמנא מרגלו וכתב מעל ש"מ חליצה מעל דרגל דהיינו שוק כשרה ומיהו היכא דאיכא רגל איכא מעל דרגל היכא דליכא

רגל ולא כלום הוא ואיני יודע במה נתקשה בעה"מ בזה תדע דהא מקשינן א"ה למעלה מן הארכובה נמי ואי בנחתכה שוקו מי מצי לתרוצי ולמיזל בזו כלל דתיסיק אדעתין דהאי חלוץ והא אפי' שמא דחליצה לית ליה וא"ת למאי דקס"ד דטעמא דמתני' משום דשוק קרוי רגל נחתכה רגלו נמי למה אין חליצתה כשירה כיון דכתיב וחלצה חליצה מעלייתא בעי דתריץ ליה לכרעיה בארעא והא לא מצי תריץ ליה בדרך הליכה לא חליץ ואע"ג דמצי דחיס ליה יושב או מוטה ואע"ג דהא איכא רגל ואפילו תימא כן דלפום מאי דס"ד מעיקרא דטעמא דמתני' משום דשוק נמי מיקרי רגל בנחתכה רגלו נמי חולץ מאי קושיא הא אנן בגמ' לאותובי אמאי דמכשר במתני' מהדרי' ועוד דהא [צ"ל דלא] תנן בהדיא בנחתכה דפסול כי היכי דנירמינהו אהדדי:

דף לד:

[כתוב בספר המאור אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין אע"פ שאין מכירין וכו' ועוד שאמר וכבר כתבנוהו בפרק יש נוחלין ושם נמצאו הדברים כתובים על אופניהם: אמר הכותב עד כאן ברבינו ז"ל והלא אפילו תינוקות של בית רבן בדברי עצמן אינן טועין אבל אני אעלה הכל לגרסא אחת ולטעם אחד שכולם נתנו מרועה אחד הוי יודע שזו הגרסא שבהלכות יבמות היה גרסתו של בעל הלכות גדולות ושל רבינו שלמה המפרש ז"ל והיא הגרסא הנכונה ופירושה רב הונא סבר ב"ד חולצין אף על פי שאין מכירין אבל עדים שראו אותם חולצים אין כותבין להו גט חליצה אפילו סתם אא"כ מכירים חוששין שמא ב"ד של אחריהם יהיו טועין לומר לא על חנם כתבו להם עדים גט זה ואע"פ שאין כתוב בו ואשתמודעינהו יתירו לינשא יאמרו בודאי הכירו בהן אבל בשלא כתבו אין חוששין שמא תבא לב"ד ועדיה עמה ויהיו טועין להתירה בחליצה עצמה שחלצה בפני ב"ד ראשון שכיון שלא כתבו לה ראשונים כלום יאמרו ודאי לא נגמרה להם עדות אשתמודענותא ולפיכך לא פטרוה בגט והלא אפילו לטעותן של עדים שמא יסמכו עליהם ויכתבו אין חוששין כ"כ לטעות ב"ד של אחריהן וכן חוששין לב"ד טועין שמוזכר בגמרא בפרק יש נוחלין כיוצא בזה לבד אחר כתיבת עדים כדתניא התם שכיב מרע שאמר מנה אצל פלוני אין העדים כותבין אא"כ מכירין משום דחוששין לב"ד טועין ורבא דידיה אמר אין חולצין אא"כ מכירין לפיכך כותבין העדים גט חליצה אע"פ שאין מכירין ואין חוששין לב"ד טועין כלומר ושוב אין לחוש לבית דין טועין וכלפי שאמר רב הונא חוששין אמר רבא אין חוששין ור"ש ז"ל פירש בזה אין חוששין שמא טעו ב"ד ראשון לחלוץ אע"פ שאין מכירין וטעמא דרבא משום דקסבר אע"פ שלא כתבו

לה בית דין כלום חוששין לבית דין שלאחריהן שמא יסמכו עליהם לומר כיון שחלצתו ודאי הכירו בהן ולא נזדמן להם לכתוב לה גט לפיכך אין חולצין אא"כ מכירין והיינו דדיקא עליה בגמרא בפרק יש נוחלין מ"ט חיישינן לב"ד טועין וקס"ד דכיון דרבא אמר חוששין בזו כ"ש שחוששין לאחר כתיבת עדים ומוסיף הוא על דברי רב הונא ומפרקינן בי דינא בתר בי דינא לא דייקי ואפילו בדלא כתבו בתר עדים דיקי ואפילו כתבו לפי' גבי ש"מ שאמר מנה יש לי אצל פלוני העדים נותנין אף על פי שאין מכירין וכשהוא גובה צריך להביא ראיה ומקצת נוסחאות כתוב בהן אלמא חיישינן לב"ד טועין וזה סיוע לדברינו ולאו ממימר' דרבא ואל תתמה בחלוף לשון הגמרא כאן אמר רבא אין חוששין ושם אמרו חוששין הרי לך כיוצא בזה במסכת כתובות אמרו ועד נעשה דיין איתיביה ראוהו ג' והם ב"ד וכו' למימרא דאין עד נעשה דיין ובמסכת ר"ה דקו מינה ואין עד נעשה דיין והתניא וכן עד המעיד וכן עד הרואה ומכיוצא בזה כתב בעל המאור בספר צבאו ועכשיו נתקיימה הגרסא שכתב רבינו ז"ל ונתקיימו דבריו שכתב בפרק מצות חליצה מ"ט בי דינא בתר בי דינא לא דיקי אבל בתר עדים דיקי וכבר כתבנוהו בפרק יש נוחלין וזו שאמר אבל בתר עדים דיקי לא מדברי רבא שמכאן למד אלא הוא אותו פירוש שבפרק יש נוחלין וזהו שאמר וכבר כתבנוהו: וכבר ראינו גם לרב יהודה הנשיא ז"ל שהוא בקי בדברי הגאונים ועל שלחנו הם תמיד שכתב הגרסא הזו כמו שכתבה רבינו הגדול בהלכות יבמות וכתב שכך היא בפרק יש נוחלין ואין הגרסא הזו חסר מלח וחסרה תבלים ויש לה יתרון על הגרסא שבהפך בדבר זה שלפי אותה גירסא כשם שחולצין ואף על פי שאין מכירין ואין חוששין כך בדין שיכתבו הן עצמן או אחרים גט חליצה ואף על פי שאין מכירין ובלבד שלא כתוב ואשתמודענהו ואין לחוש לבית דין טועין כענין שאין חוששין דש"מ שאמר מנה לי אצל פלוני שהעדים כותבין ואף על פי שאין מכירין ואם בא לומר לפירוש אין כותבין ואשתמודענוהו אלא אם כן מכירין פשיטא שזו עדות שקר היא בין להם בין לאחרים החותמים על ידם ועוד מאי לפיכך אפילו כשתאמר אין חולצין אא"כ מכירין הרי אין ודאי לא יכתבו ואשתמודענו כיון שהם אין מכירין אותו שאין אדם מעיד על מה שראה חבירו והיא דרך בקיום גרסא זו אלא שיאמרו שהכותבין גט חליצה הם שמתירים אותם לינשא בגט שכותבין בו שרינוהא לפלונית דא למהך להתנסבא לכל גבר דתצבי וצריכין לכתוב להתנסבא לכל גבר דתצבי וצריכין לכתוב ובודאי דאחוה מן אבוה הוא ואף על פי כן אין הענין מחוור ושלם ואם תשאל לפי גרסא ראשונה רב הונא סבר חוששין לב"ד טועין והא אמרו בפרק יש נוחלין אמר רב נחמן אמר לי הונא רבי מאיר אומר אין כותבין וחכמים אומרים כותבין ואף רבי מאיר לא

אמרה אלא משום בית דין טועין אין זו קושיא דילמא רב הונא הכי תני לה ומיהו איהו כרבי מאיר ס"ל כאותה שאמרו ואף רבי לא אמר אלא לברר והלכה כמותו או שמא סבר רב הונא דבי דינא בתר בי דינא ועדים לא דיקי סבורים הכל ובמעמד אחד היה אבל בתר בי דינא בלחוד או בתר עדים בלחוד דיקי ובגמרא הוא דלא דיקי עליה דרב הונא כלומר עד דפסקי הלכה ואקשו ומתרצו עלה ומינה אתריצא כולה בין לרב בין לרב הונא והנה אמת הנה נכון]:

דף לו.

כתוב בספר המאור כי אתא רבין אר"י מיאנה בזה מותרת לאחין ולא הודו לו מאן לא הודו לו אמר אביי רב וכו' אבל רבי הושעיא הודה לו וכו' וכן רב אסי הודה לו דכי אמרינן מותרת לאחין וכו':

אמר הכותב אלו דברי הבאי שאין בלשון הזה אלא לאחין ולא לו ובפ"ק דהך מסכתא אמר שמואל צרת ממאנת אסורה והוינן בה למאן אילימא לאחין אלא לדידיה מאי שנא לאחין וכולה סוגיא כדאיתא אלמא אחין שאר אחין משמע ולא הוא וכ"ש בזו שאמרה מיאנה בזה שאין זה שמיאנה בו בכלל מותרת לאחין והרי עידה בצדה דאמר רב אסי מיאנה בזה מותרת אפילו לו ולא קאמר לאחין והתם בפרקא נמי גרסינן כי אתא רבין אר"י אחת צרת ממאנת וכו' כולן מותרות ומינה הא ממאנת עצמה אסורה ובדברי בה"מ קשיא לרבא דאמר לא הודו לו רב ושמואל ורבי הושעיא דאי בזיקת שני יבמין הא רבין אר"י גופיה אמר הכא מותרת אפילו (הי') ואי בזיקת יבם אחד הא אמר מותרת בין לו בין לעלמא והיכי לא רמו בגמ' מדר"י לר"י להאי לישנא ועוד כדבריו לימא לא הודו רב ושמואל א"נ שמואל לחודיה וכל שכן רב אבל רב והוא הדין לשמואל ליכא למימר דרב פשיטא לן ושמואל מיבעיא לן ובלישנא בתרא מודה לו שמואל הלכך צריך היה לאומרו בפי' וכל בתרא דלא הודה לו לאו מוסיף על קמאי דהא איכא שמואל דפליג על קמאי ומודה לבתראי ועוד שאם משמען הראשון לאחין ואפילו לו היו להם לומר בגמ' ואמרי לה רב אסי ומאי לאחין לשאר אחין שכן דרך התלמוד אלא ודאי דכ"ע לאחין ולא לו משמע אלא אביי פריש מאן לא הודו לו רב דאיהו ודאי פליג עלייהו ודייקי לה לאביי לפרושי ולא הודו לו אהתירא דרבי יוחנן משום דמשמע ממילתייהו דהתירא קמ"ל ולא הודו לו לאיסורא מדלא קאמר אסורה לו ולא הודו לו ורבא דייק ואמר דלא איתמר לא הודו אלא על חברי' בני מתיבתיה ומאן אינון רבי הושעיא דאיהו בר פלוגתיה ולא אתמר אדרב אסי משום דתלמידיה הוא ואמרי לה רב אסי משום דתלמיד חשוב הוה ובר

פלוגתיה הוה ור"י משהא הוא שהי ליה דלודי ליה במיליה ולא אודי בהא ועולא ודאי לא פליג אדרבין והא דאמר אף ממאנת לזיקתו ומותרת לעלמא התם בממאנת לכולן ודרבין דאמר לאחין ולא לעלמא כשמיאנה בזה כדמפורש בגמ' וזהו שפסק רבינו ז"ל כדברי שניהם ואיני מקלסו בזה אלא כאומר דבר אמת שהוא ידוע ומה שהפליג עוד בעה"מ ז"ל והרי"ף ז"ל ס"ל דרב ושמואל ורב אסי ור"י כולהו בשיטתיה דעולא קיימי ולדידיה לא מסתברא ליה משום דמשמע מכללא לרב ושמואל ור"י מיאנה בזה ובזה אסורה לזה ולזה ואסורה נמי לעלמא ואילו לעולא ולרב אסי כיון דקא עקרה לכולה זיקה נשואין קמאי קא עקרה ומותרת להם והותרה נמי לעלמא גם זה אינו כלום דהא לשמואל גופיה בפרקין קאמר מ"ש כי מיאנה בבעל דשרית דעקרתינהו לנשואין קמאי כי מיאנה ביבם נמי נישואין קמאי קא עקרה כלומר ותתיבם צרת בתו ממאנת ולדבריו כיון שאינה ממאנת לזיקתו ואילו לא היתה ערוה עליו צריכה היא חליצה ואם היו שם אחין צריכה חליצה מהן היאך צרתה מתיבמת והלא צרת בתו היא והתם נמי מפרקינן לה משום דתני רמי בר יחזקאל דמשעת נפילה נראת כצרת בתו הא לאו הכי שריא כדמקשינן ומפרקינן בשמעתין לעולא אלמא שמואל כעולא ס"ל ודתני רמי בר יחזקאל כעולא משמע ליה לשמואל דאי ס"ד לשמואל אינה ממאנת לזיקתו ואסורה עד שיחלוץ לה פשיטא שאסורה לאביו ולא מפני שנראית אלא שהיא כלתו ודאי מדרבנן ור"י נמי כשמואל ס"ל ומה שהזקיקו לבה"מ ז"ל לכל זה מפני דאי נשואין קמאי קא עקרה מותרת היא להם אינו כדאי שהרי אמרו משעת נפילה נראית כאשת אח וכיון שהיא מותרת לעלמא אסורה היא להם והיינו דאמרינן לימא כרבי הושעיא ס"ל דאמר אינה ממאנת לזיקתו ומשום הכי מותרת לכולם ומהדרינן בחד יבם ה"נ דמציא עקרה כלומר ואינה מותרת לו וליכא בשמעתא במיאון דזיקה אלא סברא דרבי הושעיא וסברא דעולא למר אינה ממאנת לזיקתו ולמר נישואין קמאי קא עקרה ומאן דלית ליה דרבי הושעיא ע"כ כעולא ס"ל דליכא הכא הכרעה שלישית ואילו לא קיימי רב ושמואל כחד מינייהו הוו אמרינן בגמרא כמאן אי כרבי הושעיא קשיא הכי ואי כעולא קשיא הכי ומפרקי רב ושמואל הכי ס"ל וא"ת כיון דנשואין קמאי קא עקרה לשמואל ור"י האיך אפשר שתהא ממאנת לחצי זיקה היינו דקאמר שמואל בעלת הגט היא דחי לה הילכך לגמרי קא דחי לה בין ממנו בין מאחין הכא איהי דחיא נפשה ובידה תלו חכמים מיאון והיא אינה דוחה עצמה לגמרי עד שתפרש אלא לא צבינא בך הא בחברך צבינא קא אמרה מדלא קא ממאנה בכולהו לפיכך מתיבמת לשאר האחין כמו שפירש רבינו הגדול בפרק ראשון הא משנפטרה מהם והותרה לעלמא אסורה להם עולמית דהלכתא כעולא ושמואל ורבי

יוחנן ובעל הלכות נמי סבירא ליה ואיהו גריס כי אתי רבין אר"י מיאנה בזה מותרת בזה ופסק וקם ליה ר"י בשטתא דעולא ובשטתא דשמואל הלכתא כותיה דאמר שריא לעלמא ושריא לאחין ואסורה לאביו פי' לפירושו שריא לעלמא בממאנת לכולם ושריא לאחין בממאנת לזה ואסורה לאביו לעולם ואדתני רמי בר יחזקאל נמי מסייעא ליה לעולא כדפרישית ואין כאן בית מיחוש:

דף לז:

עוד והא דבעא מיניה רבא מר"נ צרתה מהו ואסיקנא היא חולצת וכו' ולית הלכתא כותיה אע"פ שהביאה הרי"ף בהלכותיו ליתא כלל וכו' מסתברא לא שנא היא ולא שנא צרתה חולצת ולא מתיבמת:

אמר הכותב אדרבה מסתברא צרה קטנה לרבנן מתייבמת דכיון דלא גזרי רבנן אפי' החזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו אטו לא גדלה עדיין אצלו משום דקסברי אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום כדמפרש בהמדיר אף צרתה של קטנה אין גוזרין בה כלום שאדם יודע שזו ערוה מפני שאין קדושיה כלום ויותר היה קרוב לאוסרה בחליצה משום שאם אתה אומר חולצת מתייבמת אלא לפי שא"א להפקיע נשואי חכמים בולא כלום לא גזרו הלכך ביאת גדול הפוטרת את הקטנה ואין לחוש בה שהרי אף בשלא גרש כן כדתנן בא יבם על הקטנה וחזר ובא על הגדולה פסל את הקטנה ואתמר בירושלמי שאפילו לא בא על הגדולה פסל את הקטנה לפי שהגדולה צריכה לחלוץ וכיון שאפי' בשאר כל הנשים גדולה וקטנה דרכן של מיבמין לבא על הגדולה אף כאן אין חוששין שמא יבא על הקטנה ועוד שהדבר ידוע לדברי חכמים שהיא ערוה ולפיכך לא גזרו משום לתה כמו שפירשנו ומש"ה בעא מיניה רבא מרב נחמן לדברי ר' אליעזר שמחמיר לגזור בגדולה אם גזר בצרה של גדולה שאילו בצרה של קטנה ודאי סבירא ליה דגזר אבל לדברי חכמים כשם שלא גזרו בגדולה אצלו כך לא גזרו בצרה וזה שכתב רבינו ז"ל בעיא דרבא לא שהיא כהלכתא בגמרא אלא שזה מנהג ידוע בהלכותיו לתפוס לעצמו ענין שהוא כהלכה ולכתבו בלשון הגמרא וראיתי נוסחא שכתוב בה ומסקנא או חולצת או מתיבמת וה"ה בצרתה של יתומה בחיי האב לרבנן ומה שכתב בעל המאור ז"ל ויש לנו ללמוד דין הצרה שחולצת ולא מתיבמת גזירה צרה אטו היא דלא גרעה מצרת שני יבמין אינו כלום שצרת שני יבמין כל עצמה לא גזרו על אשת שני יבמין אלא מחמתה ושלא במקום צרה הוצרך רבא להביא אסורא בשלהי בפרק האשה קמא ואפילו כדבריו אין אומרים לדבריו אלו זו דומה לזו שאין אדם טועה בקדושי קטנה כמו שאדם טועה

בזיקת שני יבמין ואדם יודע שאי חזרתה חזרה גמורה ושהיא אסורה ליבם דבר תורה ובירושלמי מצינו מחלוקת בזו וכן גורסין שם מה טעמא דר' אליעזר מפני שעמדה עליו באיסור שעה אחת מודים חכמים לר' אליעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה שהיא כיתומה בחיי אביה קדושיה וגרושיה תורה חזרתה אינה תורה צרתה מהו (רבא) [רב] אמר צרתה אסורה ר' יוחנן אמר צרתה אסורה ריש לקיש אמר צרתה מותרת אמר רבי אלעזר חזרתי בין על רבנן דהכא בין על רבנן דתמן ולא אשכחיה בר נש דכותיה אלא ריש לקיש דאמר צרתה מותרת רב המנונא הוה יתיב קמיה רב אחא בר אחוה אמר ליה צרתה מהו אמר לו מותרת אמר רבי אבא בר ממל מסתברא כמאן דאמר מותרת ברם כמאן דאמר צרתה אסורה מה נפשך צד שקנה בו כנגדו מותר בצרתה צד שלא קנה בו כנגדו התיר בצרה אמר ר' שמאי וכי יש מה נפשך בעריות מה כדון כל יבמה שאינה כלה לחוץ צד הקנוי שבה ידון לשום ערוה וערוה פוטרת צרתה הא אין הכרע בתלמוד זה אלא שרבו המתירין ומ"מ לא אסרום משום גזרה אלא טעמא קאמרי משום צד הקנוי וצד שאינו קנויה עשאוה כקנויה ומשוירת וקי"ל קטנה קנויה ואינה קנויה הלכך אזלא ליה טעמא דר' שמאי ומותרת ממה נפשך:

דף לט.

ועוד תנן התם בראשונה היו אומרים וכו' כתב הרי"ף ז"ל ושמעינן מינה דליתא לדשמואל וכו' והוא קאמר התם וכו' א"כ קשיא דשמואל אדשמואל וכו' עד ונראין דבריו במה שתפס על רבינו וכו':

אמר הכותב בהא זכנוהו רבינו הגדול ז"ל שאם כפירושו של (ר"ש) [רש"י] המועתק בספר הזה למה הביאו כאן תחלה שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת נטולה אני מן היהודים מה ענין לזו היה להם לאומרה בנודרת מיבמה כעין משנתינו אם חל עליה נדרה ליבום ועוד יחלקו בבעל אחותה אם חל עליו הנדר שאם מתה אחותה תכנס לביתה או בנטולה אני מכל הנשים אם מותר באשת איש שנתאלמנה ונתגרשה ועוד לרב דאמר יבם אינו כבעל למה שנינו כופין אותו לחלוץ והלא מותרת להתיבם ואם מפני שאר הנאותיה שאסורות עליו הרי יכול לומר בעינא דעבידנא מצוה ואח"כ אם לא תמצא פתח לנדרה יוציא אותה בגט והאיך אנו מבטלין מצות יבמין וכן הסברא נותנת שלא יחלקו בכך שהרי היא מכל האנשים שבעולם נטלה עצמה בין לדעת בין שלא לדעת שכל שאפשר להם לבא עליה לעולם אסרה על עצמה שאם לא תאמר כן לפי משנה אחרונה כיון שהוא יפר חלקו ותהא משמשתו למה (לא) תהא נטולה מן היהודים הא לא

מסקא אדעתא דמית בעל מקמי דידה וגרושין נמי מי יימר דמגרש לה ולמה שנינו ותהא נטולה מן היהודים שאסורה לעולם בכל היהודים כדמפרש התם בגמ' וכענין שפירש בירושלמי נתגרשה תלך ותרבה בערביים שחשקה נפשה בהם וכ"ש בנולדים שהיה בדין להתירה דלא מסקא לה אדעתה והתימה על רש"י ז"ל שהרי הוא פירש בפרק שבועות שתים השני שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין אסורין נבילות וטריפות חייב אלמא כל שהיא אכילה בכלל ואע"ג דלא צריך מעתה אני נטולה מן היהודים אסורה אפילו על האסורין בה משום ערוה דמכל שהוא יהודי נטלה עצמה בכולל ואפילו לא מסקא דעתה עליה ואצ"ל ביבם לכשתזקק לו ולענין התפיסה שתפס על רבו יש ללמד זכות על דברי הרב הגדול ז"ל דההיא דאמר שמואל אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם למשנה אחרונה אתמר אי משום דלההיא משנה קאמר ומתני' דהכא כולם משנה ראשונה היא דאילו למשנה אחרונה לעולם כופין דכיון דבדין נדרה למה יהו ב"ד מניחין אותה לעגנה ורב ושמואל למשנה זו מיירי וש"מ דלאחר מיתת בעלה מורדת הויא ומפסדת כתובתה ומבקשין ממנו שלא לעגנה דהא תלמוד נטולה אני מן היהודים אפי' לגבי בעל היה בדין להוציאה אלא שחששו שלא תהיה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה ואם תאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם נטולה אני מן היהודים לאחר מיתת הבעל יוצאה ונוטלת כתובתה כדין משנה ראשונה דשלש נשים אלמא אמרינן לא מסקא אדעתא הא מסקא אדעתא דינה כמשנה אחרונה שלא תהא נותנת עיניה באחר ומקלקלת על יבמה:

דף מ.

ועוד כתב הרי"ף ז"ל הילכך כל הנבדקות וכו' עד ולענין מיאון אינו כן אלא אשה נאמנת וכו':

אמר הכותב הוא חלים והוא מפשר אבל דברי רבינו הם הנכונים דאי בעל אחר זמן הא קי"ל חוששין שמא נשרו ואפילו בדקו אותה עדים אינה ממאנת ואי לא בעיל כיון דליכא אלא ספיקא דרבנן ודאי נבדקות על פי נשים כדאמרינן בעלמא הימנינהו רבנן בדרבנן והכי דייקא שמעתא דקתני לפני הפרק נשים בודקות אותן ואי משתהי לאחר הפרק שומא נינהו והא מדקתני לה סתמא לפני הפרק וקתני סיפא בתוך הפרק ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל אלמא נשים בודקות אותן דלפני הפרק בין להחמיר בין להקל בין לחליצה בין למיאון דמהימנן למימר בשערות דלאחר הפרק שומא נינהו דלפני הפרק איתנהו ואע"ג דאיכא חזקה דרבא וטעמא כדפרישית דהימנינהו רבנן בדרבנן ואי בעיל לאחר זמן דהוה ליה ספיקא דאורייתא אפילו היו שם מאה עדים ששערות הללו

שומא הן חוששין שמא הביאה שערות אחרות לאחר זמן ונשרו הילכך נבדקות ע"פ נשים כבאנשים:

דף מב:

כתוב בספר המאור מה דכתב הרי"ף ז"ל בעד אחד במלחמה כל מה שכתב בו אינו ע"ד נכון וכו' וה"מ בשראו הטביעה וכו' וההוא דאסקוה אגישרא דשיבסתנא בשלא ראה הטביעה וכו':

אמר הכותב דילדה אימיה ברבינו הגדול תילד ואע"ג דאית ליה פירכא דודאי מסתברא דבעיין אפשיטא לן מדרבא דאנן בגמרא לא בעי' עד אחד במלחמה מהו משום דילמא איהו נמי אמר בדדמי אלא הא מפורש בגמרא או דילמא טעמא דעד א' דמהימן משום דהיא גופא דייקא ומינסבא והכא זימנין דסניא ליה ולא דייקא כלומר דתליא בדדמי כיון דאיכא מלחמה בעולם הילכך בין שראה העד הטביעה בין שלא ראה אותה אם האשה עצמה יודעת שטבע לא דינא ולא דיינא דלא מהימן בתמצא לומר עד אחד במלחמה אינו נאמן משום דסמכא עליה בדדמי לה ולא דייקא ואפילו נמי לא ידעה אף היא בטביעתו היאך נסמוך על העד משום דהיא דייקא והלא אם מחזרת היא אחר הדבר מכיון ששמעה בו שטבע אינה רוצה שוב בדיקות וחקירות ומעתה תלך ותנשא דסמכה בדדמי על העד שאמר מכירני בו ושמא אחר היה שהוא אינו נאמן וכן ודאי שהרי הדבר ידוע מדרך הסוגיא דמלחמה היינו בין שהמלחמה בעולם ואמר מת סתם עד אחד במלחמה מהו ואע"פ שלא היתה אשתו עמו בשעת המלחמה והטעם מפני שכבר הוחזקה המלחמה מפני העד ולא תידוק היא אלא במלחמה ותתלה מיתתו בדדמי כמו שפירשתי תדע שאלמלא כן למה לא אמרו על מעשה שני תלמידי חכמים דבשלא ראו הטביעה כלל עסקי' אלא אמרו דלא עלייהו כלל קא סמכינן אלא דרשהו אם רמאי הוא אם לאו כדרך שמחזירין אבידה וגט בסימנין ועוד יש ראיה מהא דתניא מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרקום ביתר ובא עובד כוכבים ואמר חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכים לכרקום ביתר ומתו וקברתים והתם שעת מלחמה וחירום גדול לכל ישראל היה ובשעת מלחמה מת סתם כנהרג במלחמה הוא וכ"ש בששים בני אדם שמתו כולם כאחד שאין הדבר כן אלא שמתו במלחמה ולשון שבתוספתא מעשה בששים בני אדם שירדו לכרקום ביתר ולא עלה מהם אחד כלומר שירדו למלחמה ולא עלו אע"פ כן האמינו עובד כוכבים לפי תומו ולא יהא עובד כוכבים לפי תומו יפה מישראל כשר בא להעיד ששניהם מפני שסמכו על בדיקת האשה האמינו אותן כדאמרינן בפרק הגוזל ומאכיל

אין מסיח לפי תומו כשר אלא לעדות אשה בלבד וא"ת מפני שאמר וקברתי' והלא כבר הוכחנו שאין גריעות שעת מלחמה אלא מפני שהאשה סומכת עליו בדדמי ואינה חוקרת הילכך אפילו אמר מת במלחמה וקברתיו למת בים וראיתיו לאחר מיכן וקברתיו שאינו נאמן וכי יש לחוש לטובע שהשליכו הים שמא חי הוא ונראה כמת כמו שיש לחוש במלחמה לסמתרי שיהא צריך לומר וקברתיו כדי להסתלק מספק זה ועוד שהרי לא לעד חששו שיאמר בדדמי כמו שפירשנו תדע נמי מדלא מוקמינא מעשה דשני תלמידי חכמים כשאמרו מתו והכרנום א"נ קברנום דבעיין לקולא וא"ת א"כ בגמרא אמאי לא פשטוה מהאי מתניאתא דילמא הא מתניאתא לא שמיעא להו בגמרא דהא שהייה אבי להההיא תלתא רגלי משום דלא שמיע להו הא מתניאתא ורב' בריה דרב יוסף בר חמא הוא דפשטה להההיא והוא דאינסבא לדביתהו דגברא דטבע בדגלת ורבא בהא הוא דאמר בשמעתן מי דמי התם קא אמרה סימני וכן במקצת נוסחי ההלכות והוא דאמרינן לעיל אי הכי מ"ש מדינה זו וכו' ועוד שמצינו בתלמוד דברים שלא נפשטו בגמרא ופשיטותן יוצא לנו ממקום אחר וכבר כתבתי מהם בספר הזה במסכת ברכות ועוד מדסמכו רבוואתא בעד אחד ביבמה לשוק דמהימן ואע"ג דליכא למסמך עלה דדייקא דהא היא לא מהימנא הא איפשיטא דטעמא דעד אחד דמהימן משום דבמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר הילכך אף עד אחד במלחמה נאמן ורבא נמי דמיניה איפשיטא לן הכא בעיין הוא פשיט התם דמהימן וסוגיין נמי בעלמא כי האי טעמא כדאמרינן במס' ראש השנה בקדוש החדש דחד דמהימן מאי טעמא כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי ואע"ג דהתם עבידא לאיגלויי טפי הא לא מספקא לן בגמרא דודאי הכא נמי עבידא לאיגלויי היא אלא מיהו בקטטה כיון דאיהי אפילו לדעת משקרא כדרב חנניא חיישינן לעד אחד דשמא שכרה אותו דאע"ג דמנפשיה לא עביד דמשקר היכא דאיכא למיחש חיישינן דהא שכיחי פריצין הרי נתקיימו דברי רבינו הגדול בעד אחד במלחמה דנאמן וכן דעת רב אחא משבחא שכך כתב בשאלתות דוהיה עקב דאילו גברא דאזיל למדינת הים אסיר לה לדביתהו למהוי לגברא עד לעולם עד דאתי אפילו חד סהדא ואמר דמית או דקטלוי וכן גברא דטבע במים שאין להם סוף אשתו אסורה לאינסובא עד דאתי סהדא ואמר דאסקוהו מן מיא כדשכיב והוא הוא אלא בזה האריך עלינו רבינו ז"ל את הדרך שהוא פי' שאין עד אחד ולא שני עדים נאמנים לומר מת במלחמה או מת סתם כשהמלחמה בעולם שמא בדדמי אמרו וכששנינו באשה עצמה שהיא מדקדקת משום דרחמא ליה והיא חוששת לעצמה כ"ש בעדים כדאמרן בגמרא והא מים דכמלחמה דמו מלחמה נמי כמים מה התם בעינן דמסהדי דמת ודאי וחזיוה ואשתמודעי' לאחר מיתה אף במלחמה

נמי בעינן דמסהדי ביה דודאי מית וכל היכא דאמר מת במלחמה אי לא אמר קברתיו יש לחוש דזימנין דמחו ליה בגירא או ברומחא וסברי ודאי מית ליה ס"ד כל הני אקטול והוא פליט בתר הכי א"נ זימנין דעייל במלחמה ולא נפיק מיניהו גברא וחזינהו לכולהו דדמו וקמו וסברי ודאי מית ליה ודילמא מטמר נפשיה כענין שנאמר ותחת הרוגים יפולו ולא מיבעי לר"ע ור' טרפון דאמרי' בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה דודאי אומר להם היאך אתם יודעים שמא מאומד אלא אפילו לרבנן במים ובמלחמה במילי דשכיחי חיישינן וכי איבעיא לן עד אחד במלחמה במת וקברתיו הוא דאיבעיא לן דילמא לא מהימן משום דאתתא לא דייקא אבל אנו היינו סבורים שלעולם אין חוששין לעדים שיעידו בדדמי ל"ש עד אחד ול"ש שנים שאם אין הדבר ברור להם כשמש מה להם ולצער הזה אבל היא מאחר שסוברת שמת ודאי אין רוצה להתעגן הילכך לא בעיא מת וקברתיו אלא באשה אבל לא בעד אחד וכ"ש בשתים שהתורה האמינה אותם אתם מה לכם עליהם וכן מצינו סמך וסיוע לדברינו בירושלמי עד אחד מהו שיהא נאמן בשעת מלחמה נשמעינה מן הדא חד בר נש אתא ביומי דר' אמרין ליה ההוא פלן אמר לון מית ההוא פלן אמרין ליה וכולהו מייתין אמר לון ואילו הוו בחיין לא הוין מייתי ר' ירמיה בשם ר' חנניא מעשה בא לפני רבי ואמר מאן דנשאת נשאת מאן דלא נשאת לא תנשא אמר ר' בון בר נגרי בשעת מלחמה הוית הדא הוא אמרה שעד אחד נאמן בשעת מלחמה ופירושו ברור שלפי שאמר העד מתו שאילו היה בחיים היו באים חששו לכתחלה שמא אמר בדדמי ואע"פ כן אמר רבי מאן דנשאת נשאת שמא סניגרון עשה לדבריו אבל הוא בעדות גמורה היה יודע שמת למדנו שעד אחד שאמר בשעת מלחמה (מסתמא) [מת סתם] אין חוששין לדדמי וכ"ש בשנים:

דף מג.

ועוד מי חיישינן לשני יצחק ולשני יוסף בן שמעון או לאו. פי' בשלא הוחזקו עד והרי"ף ז"ל פסק כרבא ואזלא לטעמיה דרבא דאמר אפילו במקום שהשיירות מצויות אי הוחזקו אין אי לא לא ור' זירא פליג עלייהו ובבבא מציעא פסק הרי"ף ז"ל כרבי זירא והלין מילין קשיין אהדדי:

אמר הכותב כבר פירשו אחרים שאין כאן קושיא מדרך הפסק אבל אין דעתי נוחה בכל מה שראיתי מפירושיהם בענין השמועה עצמה כיון שלא הוזכר כאן שיירות מצויות ולא הוחזקו ועוד שסמכוהו ענין לחיישינן שמא פינן ובאמצע וכן ראייתו של רבא מנאני בר חבו וחבו בר נאני אינה ראיה של כלום דנקיט שטרא בידיה דילמא עדיף מלא

הוחזקו ומי שקלן זו כנגד זו בלא גרומין כדי שיהא רבא מקשה מדין זה על זה אלא עיקר פירושה של שמועה כך עלה בידינו מדבר הלמד מענינו שיצחק ריש גלותא אחד היה דר בקורטובא והוא בר אחתיה דרב ביבי וכששלחו משם יצחק ריש גלותא הוה קא אזיל מקורטובא לאספמיא ודאי העידו שאותו שראוהו יוצא מקורטובא מת לפניהם וכשמת בא מעשה לפני חכמים אמר אביי כיון שהשיירות מצויות בקורטובא חוששין שמא אותו שמת ממקום אחר שממנין בו ריש גלותא בא לקורטובא וזה בר אחתיה דרב ביבי וזה שהיה בן עיר הלך למקום אחר כשם שחוששין בגט במקום שהשיירות מצויות ורבא אמר כיון שהעדים מעידים שיצא מקורטובא וכאן היה אדם אחד ששמו כן אומרים כאן נמצא וכאן היה ולא חיישינן שמא פנה זה והלך לו למה"י ואחר בא לכאן ולא שנינו בגיטין אלא המביא גט ממדינת הים ואבד ממנו שכיון שבא ממדינת הים ושלא במקומו מצינו אותו אע"פ שכתוב בו בשוירי מתא חוששין לשתי שוירי וכשאתה אומר משוירי של זה בא לכאן אני אומר לא בא אלא משוירי האחר אבל הכא לא אמרי' האי אזיל לעלמא והאי אחרינא הוא ולחוש לתרי יצחק ריש גלותא בקורטובא עצמו הדבר היה ידוע שאין שם אלא אחד ואמר אביי מנא אמינא לה מההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא וכתיב ביה בצד קולוניא מתא פי' מקום היה בעיר נהרדעא ונקרא מוצא ולפי' היו כותבין בו בצד קולוניא דמתא ואע"פ שבעיר עצמה נמצא ושם נכתב אמרו תבדק נהרדעא כולה שהיא הרבה עיירות עד היכא דסגי קבא דנהרדעא כעובדא דבדוק מסורא ועד נהרדעא ולא אמרי' כאן נמצא וכאן היה ולא נחוש אלא לעיר עצמה וסבור אביי שבמקום שאין שיירות מצויות של מקום אחר נמצא ולפיכך לא חששו לשתי שוירי ורבא אמר אם איתא יבדק כל העולם כולו מיבעיא ליה דהא ודאי שיירות מצויות בארץ נהרדעא ולחוש לשתי שוירו ולשני יוסף אלא משום כבודו דאבוה דשמואל הוא דשלחו ליה שלא להחזיקו בשוא לדבר שאינו אבל לא היה צריך ליבדק אלא עיר נהרדעא ומוחזקין היו בה שאין שם אנדרונילאי אחר דבזה לא נסתפק אבוה דשמואל ואמר רבא מנא אמינא לה משטרי דנאני בר חבו וחבו בר נאני דכיון דברשותו נמצאו אמרי' ברשותו נמצאו ושלו היו ולא חיישינן לנפילה בעלמא בכל מקום שלא הוחזקו אלמא כל שהן במקומן אין חוששין ואביי הכא כיון דנפל איכא למיחש אפילו לעלמא אבל התם לנפילה לא חיישינן דמזהיר זהיר ביה ולמאי ניחוש לה וכו' וההוא גיטא דאשתכח בסורא במקום שאין השיירות מצויות נמצא ולפיכך לא אמרו יבדק כל העולם אבל נהרדעא כולה היו צריכין לחוש שהרי משם בא לכאן וכשבדקו ולא מצאו אלא חד שהיה מתחלה מחגרא ועכשיו נעשה נהרדעי ואמר אביי אפי' לדידי דלא אמינא כאן נמצא וכאן היה כיון שיש עדים

דבנהרדעא הוה בההוא יומא לא חיישינן ורבא אמר אפי' לדידי דאמינא כאן נמצא וכאן היה והדין עלי לומר יצא זה מנהרדעא אע"פ כן כיון שהאחר נהרדעי הוא שבא וכתב גטו בסורא חוששני אף לזה שהיה בנהרדעא באותו יום ומכיון דסלקא שמעתא כרבא דאמרי' כאן נמצאו וכאן היו בעינן מאי הוי עלה דשומשי ואפסיקא הלכתא חיישינן שמא פינן דמילתא דשכיחא היא ואפוקי ממונא באומדן דעתיה דכדי לא מפקינן כך נראה לי פי' דשמעתא וסליק שפיר ולענין פסקא בפלוגתא דרבה ורבי זירא ודאי לחומרא נקיטינן ועוד מדפריק התם ר' ירמיה מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון ורב אשי אמר כגון דאמרי עדים נקב יש בו בצד אות פלוני ש"מ דלית להו דרבה דבעי שיירות מצויות והוחזקו דאי הכי ניחא הוה להו לאוקומה למתני' בששיירות מצויות או בשהוחזקו אע"פ שאין שיירות מצויות ועוד מדאמר רבי ירמיה ניחוש דילמא אתרמי ליה שמא כשמא ועדים כעדים ואי בעינן הוחזקו אפילו לחד היכא ס"ד למיחש לכולהו ואי בשהוחזקו שמא כשמא ועדים כעדים אמאי לא חיישי' אלא ודאי רבי ירמיה לית ליה דרבה וה"ה לרב אשי ורב הונא נמי חיישינן ומיהו לא אשכחן מאן דמחמיר טפי מלישנא בתרא דרבי זירא דאמר שיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו וחדא מינייהו נקט וה"ה להוחזקו אע"פ שאין שיירות מצויות מדלא מוקמי לה רבי ירמיה ורב אשי למתני' בשאין שיירות מצויות ואע"פ שהוחזקו והאי דנאדו מפירוקא דרבי זירא משום דאי בשאין שיירות מצויות ולא הוחזקו מאי למימרא אבל השתא קמ"ל למר דלא חיישין לשמא כשמא ועדים כעדים ולמר דסימן מובהק דאורייתא וזהו שפסק רבינו הגדול ז"ל במסכת גיטין דאפילו במקום שהשיירות מצויות ועבר אדם שם לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון אלא אם כן הוחזקו טעמא ברירה הוא שכל בשידוע שלא עברה שם שיירא במקום שאין השיירות מצויות כגון היכא דתרו כיתנא [אין] ליחוש שמא כשהשיירא בעיר פירש לו אחד ובא לכאן וכיון שנפסקה הלכה בגמרא בגיטין כל שלא עבר אדם שם או שלא שהה הא עבר ושהה לא מהדרינן ואף על פי שלא עברה שיירא שמע מינה אי הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות לא יחזור כדכתב רבינו ז"ל ומה שעלה על דעתו של בעל המאור דשניא מיתה מגט הא אביי ורבא דאמרי תרוייהו בשמעתין גט כמיתה למר בשניהן חוששין ולרבא בשניהם אין חוששין והרי הוא מכריע במחלוקתם של אביי ורבא לכבודו של רבינו הגדול ז"ל וח"ו שאין רצונו של רבינו ולא זהו כבודו במה שהשוו בפי' כל בעלי הגמרא בלא ראיה גמורה וכן מה שכתב בכלל פירושו יבדק כל העולם סביבות נהרדעא שמא יצא משם ששמו כן אינו כלום שבכלל תבדק נהרדעא כולה שלא היה שם מי ששמו כך בכל הזמן שאפשר לגט זה שיהא שלו ואם אנו בודקין את העיר

כן ודאי שכל העולם כולו צריך לבדוק במקום שיירות שמא יצא מכאן אדם והלך לו בשיירא לסוף העולם:

דף מד:

[בפרק האשה שלום נמצא כתוב נתן לי יבם במדינת הים אמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי נאמנת מת יבמי ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת שאין האשה נאמנת וכו' אלה מקומות חסרים: אמר הכותב בא לטהר מסייעין אותו שהרי אנו חפשנו בנוסחי הלכות ומצינו בכל המדוקדקות והישנות שהגיעו לידינו הגרסא בלא חסר ויתר ודברי רבינו שלמים ומשנתו שלמה וכבר בדקנו עד שהגענו להלכות ישנות נכתבו בספרא בקורטובא שנת ד"א תתפ"ג וכן מצינו שם הגרסא שלמה ברוך המקום שהביא לידינו כמדתנו והביא ליד החולקים עליו כמדתם]:

ועוד בפרק האשה שהלך בעלה וצרתה רבי חנינא אומר לעצמה שלשה לחברתה וכו' עד ולעולם אי חלץ ה"נ דמשתריא וכו':

אמר הכותב טעמיה דרבינו הגדול משום דלישנא קמא לישנא דגמרא הוא דאיתמר התם בפשיטותא אלא בר מינה דההיא ולישנא דגמרא עדיפא מלישנא דחד אמורא כ"ש דההיא דאביי לא מכרעא כלל דהא קאמר מידי תחלוץ לאחר תשעה ולא תחלוץ בתוך תשעה קתני דתידוק מינה דחליצת מעוברת לא שמה חליצה לא תנשא ולא תתייבם קתני אי משום דאין מתירין לחלוץ לכתחלה אי לומר שלא תנשא ולא תתיבם בלא חליצה ולעולם אי חלץ לה אפילו בתוך תשעה הכי נמי דמשתריא דחליצת מעוברת שמה חליצה ומכי חלצה כבר הרי היא צריכה כרוז מעתה ואין לאוסרה מלינשא עד שתדע מה שנעשה בצרתה אלא לכשתדע שצרתה ילדה ולד של קיימא ותבא לינשא לכהונה יכריזו עליה כדין משנתינו דהחולץ ולא גרסינן בנוסחי דוקא בלא חליצה ואי גרסי ליה הכי נמי קאמר לא תנשא ולא תתייבם לעולם בלא חליצה ולחלוץ בתחלה אי כמר אי כמר אבל חלצה אימא לך דמותרת אפילו חלצה בתוך תשעה דאביי סלוקי מסלק דין חליצת מעוברת ממתני' ומי' לא מכרע כלום בחליצה דספק אי כמר אי כמר ולא שייך טעמיה לא כזעירי ולא כרבי חנינא אלא דחי לה לעשות תוך תשעה כלאחר תשעה בין לכתחלה בין בדיעבד וחלץ וכ"ש אי אביי מוקי לה אפילו בגרושה דליכא למיחש לכרוז הילכך דוקא בלא חליצה אבל בחליצה שריא ואפילו חלצה בתוך תשעה ומפני שזו הסוגיא כר' חנינא הוזקק רבינו ז"ל להביא ממנו ראיה אבל אין ספק דהלכתא כרבי חנינא דרביה דזעירי הוה דאמר זעירי אמר רב חנינא אשכחן בכמה דוכתי בסוף

פ"ק דכתובות ובסדר קדשים בשחיטת חולין פ' בהמה המקשה ובמנחות בפ' הקומץ רבה ועוד דאביי בר אבין ורב חייא בר אבין דאמרי תרוייהו כותיה והלכה כרבים ורב פפא ורב חייא בריה דרב הונא אמוראי בתראי מפרקי נמי אליבא דר' חנינא והאל יתן לנו חנינה:

דף מה.

סליקא מסכת יבמות